

BHAGAVADGÍTA

Rozhovor Boha s človekom

ÚVOD

V histórii ľudstva sa zavše stáva, že prídu na svet bytosti, ktoré sú duchovne mimo-riadne vyspelé. Ide o vyslancov samotného Stvoriteľa (avatari), ktorých úlohou je pomôcť blúdiacemu ľudstvu. V Indii bol takýmto boho-človekom Krišna, ktorý vraj skutočne žil a ktorého majú hinduisti vo veľkej úcte. Iné slávne vtelenie predstavuje Ráma. Krišnovo učenie je zhrnuté v knihe Bhagavadgíta, skrátene nazývanej aj Gíta. Doba jej vzniku sa nedá zistiť, no znalci odhadujú, že pôvodný text - Urgíta - je starý 5000 rokov a do súčasnej podoby sa dotváral celé stáročia, približne do 2. storočia pred n. l. V indickom prostredí plní Bhagavadgíta podobnú úlohu ako Nový Zákon v kresťanstve, ale vzhľadom na hĺbku myšlienok o spôsobe a zmysle života prekročila hranice Indie a jej posolstvo oslovilo ľudí na celom svete. Získala si veľkú obľubu a vážnosť. Ponúka odpovede na najdôležitejšie otázky ľudského života.

Hlboké myšlienky Gíty sú vyjadrené tak, že oslovili prostých ľudí, ako aj mnoho významných osobností na Východe i na Západe. Denne ju bral do rúk Gándhí, ale poskytl materiál na premýšľanie aj Goethemu, Hegelovi, Hartmannovi, ba i Oppenheimerovi.

Prekladať diela dávnej minulosti do jazyka súčasnosti nie je jednoduché. Keby sa medzi nami objavil nejaký náš predok z minulého storočia, mnohému v našej reči by už nerozumel. Oveľa ťažšie je však preložiť s odstupom tisícročí filozofické diela, kde sa narába s abstraktnými pojmami. Dôsledné prekladanie slov zhoršuje zrozumiteľnosť. Na druhej strane snaha o voľné vystihnúť myšlienok pôvodného textu vedie k rozmanitým interpretáciám - podľa vnímavosti, znalostí a životnej filozofie prekladateľov. Preto by sa takéto preklady mali robiť v spolupráci jazykovedcov a znalcov dávnej filozofie. Príkladom môže byť ekumenický preklad Biblie, s ktorým vyslovili súhlas predstavitelia hlavných vetiev kresťanstva i jazykovedci.

Pokiaľ ide o Bhagavadgítu, nemusíme byť až prehnane úzkostliví, pretože žijeme v kresťanskom svete a text nie je predmetom viery. Kresťanstvo by nemalo chápať toto učenie ako konkurenta, ale ako pohľad do myšlienkového sveta inej dávnej kultúry. Nesporne je to dielo, ktoré patrí do pokladnice svetovej kultúry. Nezaujatý čitateľ ľahko zistí, že medzi Krišnovým a Kristovým učením niet podstatných rozporov, pretože obidve hlásajú cnostný spôsob života, skromnosť, pokoru, pokánie a lásku k Bohu, ibaže trochu inými slovami.

Od najstarších čias bola v Indii obdivuhodná náboženská znášanlivosť, ktorá trvala až do jedenásteho storočia n. l., keď moslimskí dobyvatelia začali presadzovať svoje náboženstvo silou, pod zástavou „svätej vojny“ proti neveriacim. Bhagavadgíta však vznikla dávno predtým a cítiť z nej snahu o ekumenizmus. Text sa dotváral tak, aby si v ňom našiel poučenie každý, aby nerozdeľoval, ale zblížoval rozličné náboženské smery. Berie ohľad aj na povahové vlastnosti jednotlivca - ponúka cestu k poznaniu pre ľudí asketickej povahy, pre číno-rodých, pre rozumovo i citovo založených. Z toho vyplývajú aj zdanlivé rozpory v texte. V podaní Gíty však určitá pestrosť a mnohorakosť je len skromným uznaním nekonečnosti prejavov Stvoriteľa.

Pokúsil som sa vyjadriť myšlienkovú podstatu Krišnových výrokov, a to z pohľadu jogy, ktorou sa už dlhé roky zaoberám a ktorá sa v Gíte často spomína. Joga sa tu uvádza ako metóda, prostriedok seba-výchovy, ktorým sa človek môže dopracovať k vysokému stupňu duševnej zrelosti. Jej prejavom je nelipnutie na hmote, telesných pôžitkoch, sláve, ale aj vyrovnané prijímanie životných úderov. Človek, ktorý tuší, že musí existovať vyšší princíp bytia, dopracúva sa pomocou jogy k poznaniu. Uvedomuje si svoju duchovnú podstatu a jej totožnosť s Najvyšším Duchom vesmíru. Práve seba-výchovou k mravnému spôsobu života, najmä k odpútanosti od lipnutia na čomkoľvek, sa urýchli takéto uvedomenie.

Pri práci na texte som používal sanskritský slovník a preklady iných autorov. Na rozdiel od iných prekladateľov som nepoužil sanskritské výrazy a pokúsil som sa ich vyjadriť v slovenčine, čo je vec neľahká. Preklad je však doplnený poznámkami a vysvetlivkami. Porovnanie viacerých prekladov zo staroindického sanskritu ukazuje, že ich autori mali značné ťažkosti, pretože každé slovo môže mať viacero významov, a tak sa jednotlivé preklady navzájom dosť odlišujú. Ani ja si nenamýšľam, že sa mi podarilo vystihnúť všetky myšlienky presne a správne. Je to prvý pokus vydať toto dieľo v slovenčine.

Pôvodný text v sanskrite pozostáva z osemnástich kapitol. Je podaný poetickou formou a určite sa časom dopĺňal vsuvkami, možno i celými kapitolami, pretože jediný autor by viackrát neopakoval tie isté výroky.

Ponaučenia Bhagavadgíty sú zasadené do rámca rozhovoru božského vtelenia (Krišnu) s človekom (Ardžunom), ktorý sa ocitol v ťažkej situácii a nevie, ako by sa mal zachovať. Krišna odhaľuje Ardžunovi zmysel ľudského života a poučuje ho, akú úlohu v tom hrá príroda. Oznamuje mu, že duša človeka je nesmrteľná, nezávislá na hmote a je súčasťou Najvyššieho Ducha. Celá prvá kapitola opisuje pestrým, orientálnym spôsobom situáciu, v ktorej sa rozhovor odohral. Táto časť textu je bez znalosti indickej mytológie miestami dosť nezábavná. Kto sa chce dostať hneď k jadrú rozhovoru, môže ju preskočiť a uspokojiť sa s týmto stručným objasnením okolností a obsahom I. kapitoly:

Vládnuca dynastia Bharatovcov sa po istom čase rozdelila na dve vetvy: rod Pánduovcov a rod Kuruovcov. Potomkovia obidvoch rodov boli bratancami, spolu vyrastali na kráľovskom dvore a mali spoločných učiteľov. Mierni a múdri Pánduovci však vo všetkom vynikali nad násilníkymi Kuruovcami, čo vyvolávalo ich rivalitu a nenávisť. Podľa vtedajšieho rodového práva vládu nad krajinou malo od slepeho a starého kráľa Dhrtaráštru prevziať päť synov jeho brata Pándua. Sto synov Dhrtaráštrových - Kuruovci sa s tým nechcelo zmieriť. Zhromaždili vojsko a chystali sa Pánduovcov

vyhubiť. Pánduovci však takisto postavili vojsko, a tak jedného dňa obe strany stáli proti sebe pripravené na neľútostný, no vzhľadom na pomer síl nerovný boj. Situáciu na bojisku opisuje slepému kráľovi Dhrtaráštrovi priamo v kráľovskom paláci jeho jasnovidný radca Sandžaja. Najvyšším predstaviteľom Pánduovcov bol Ardžuna, muž ušľachtileho srdca. Tesne pred bojom ho prepadla nevýslovná sklúčenosť a smútok z toho, že má ísť zabíjať, a to dokonca príbuzných, s ktorými predtým vyrastal. Videl medzi nimi i svojich bývalých učiteľov, ktorých si vážil a mal úprimne rád. Bol zdruvený predstavou o nezmyselnosti boja a premýšľal o tom, že by bolo lepšie, keby oni, zaslepení túžbou po moci, zabili jeho, on však vraždiť nebude. V tomto rozporení mu prišiel na pomoc sám Boh, ktorý vzal na seba ľudskú podobu v osobe Krišnu. Krišna žil dovtedy takisto na kráľovskom dvore, ale iba ako príbuzný a priateľ, nedal sa spoznať. Prejavil sa až pred bojom a pripojil sa na stranu Pánduovcov.

I. kapitola

1. Slepý kráľ Dhrtaráštra sa spýtal: „Povedz mi, jasnovidný Sandžaja, čo robia moji a Pánduovi synovia, chystajúci sa bojovať proti sebe na posvätnom kuruovskom poli?“
2. Jasnovidec Sandžaja odpovedal: „Keď si vodca Kuruovcov, Durjódhana, prezrel šíky Pánduovcov, pristúpil k svojmu učiteľovi a oslovil ho:
3. < Podívaj sa, ó, učiteľu, na mohutné vojsko Pánduovcov, ktoré zostavil Drupada, syn tvojho múdreho žiaka.
4. Sú tam hrdinskí lukostrelci Jujudhána, Viráta a udatný bojovník Drupada, ktorí sa vyrovnávajú Pánduovcom Bhímovi i Ardžunovi.
5. Dhrštakéta, Čekitana, udatný kráľ z Káší, Purudžit, Kuntibhódža a Šibja, oplývajúci býčou silou.
6. Je tam i mocný Judhámánju a odvážny Uttamaunas, udatný Subhadra a sú tam i preslávení bojovníci, synovia Draupádí.

7. Predstavím ti, ó, najlepší z učiteľov, aj popredných veliteľov môjho vojska. Vymenujem ti ich.
8. Okrem teba je tu Bhíšma, Karna a Krpa, víťaz mnohých bojov Ašvattháman, Vikarna a tiež syn Sómadattov.
9. Je tu i veľa ďalších hrdinských a skúsených bojovníkov, dobre vyzbrojených, odhodlaných položiť za mňa aj život.
10. Naše šíky, s Bhíšmom na čele, sú nespočetné, ale našich nepriateľov, s Bhíšmom na čele, je oveľa menej.
11. Takže teraz, ako tu zoradení stojíte, ó, učiteľu, stojte za Bhíšmom a podporujte ho zo všetkých síl.>
12. Po týchto slovách udatný Bhíšma, najstarší z rodu Kuruovcov, zadul mocne na svojej bojovej lastúre. Desivý zvuk, podobný leviemu revu, potešil Durjodhánu.
13. Hneď nato sa hlasito a hrozivo rozozvučali všetky kuruovské lastúry, bubny, bubienky, kotly a bojové rohy.
14. Vtedy Krišna i Ardžuna nasadli do nádherného bojového voza, zapriahnutého párom bielych koní a aj oni zatrúbili na svojich lastúrach.
15. Krišna zatrúbil na svojej obrovitej lastúre, Ardžuna zatrúbil na lastúre, ktorú mu darovali bohovia a hrozivo zadul na svojej lastúre aj nepremožiteľný silák Bhíma.
16. Kráľ Judhištira zadul na svojej lastúre víťazstva, Nakula rozozvučal lastúru krásy a Sahadéva lastúru kvetov.
17. Pripojil sa i vynikajúci lukostrelec Káší, veľký bojovník Šikhandin, neporaziteľný Sátjaki a zadul aj Dhršťadjumna a Viráta.
18. Takisto Drupada, synovia Draupádí a dokonale vyzbrojený syn Subhadry - všetci zatrúbili na svojich lastúrach.
19. Ohlušujúce trúbenie rozochvelo nebo i zem a drásalo srdcia synov kráľa Dhrtáraštru.
20. Vtedy Ardžuna, ktorý mal na vlajke symbol kráľa opíc - Hanumana, sediac na bojovom voze, poďíval sa na šíky tvojich synov, ó, kráľu, a prichystal si luk.
21. Potom požiadal Krišnu, ktorý viedol záprah: < Zájdi do stredu medzi obe vojská,
22. chcem sa lepšie pozrieť na ľudí, ktorí sa chcú s nami biť,
23. chcem vidieť tých, ktorí sa chcú páchaním neprávosti zavďačiť zlovoľnému synovi kráľa Dhrtáraštru.>
24. A tak Krišna zastal s najlepším bojovým vozom uprostred medzi protivníkmi.
25. Zastal práve oproti Bhíšmovi, Drónovi a ostatným vodcom a povedal: < Podívaj sa, Ardžuna, na šíky Kuruovcov.>
26. Ardžuna videl na oboch stranách bojiska svojich príbuzných, učiteľov, synov, vnukov, švagrov, svokrov i priateľov, stojacich proti sebe.
27. Keď videl proti sebe stojace príbuzenstvo, zmocnil sa ho hlboký zármutok.
28. Povedal: < Ó, Krišna, keď teraz vidím svojich príbuzných, ako stoja pripravení vzájomne sa vraždiť,
29. zmocňuje sa ma skleslosť, vysychá mi v ústach, celý sa chvejem a ježia sa mi vlasy.
30. Luk mi padá z rúk, oblieva ma horúčosť, kolená sa mi podlamujú a som zmätený.
31. Nevidím nič dobrého v zabíjaní vlastného príbuzenstva, vôbec netúžim po moci ani po svetských pôžitkoch.
32. Čo tým získam, Krišna, keď dobyjem víťazstvo a moc?
33. Čo z toho, keď tí, pre ktorých blaho žijeme, teraz tu stoja pripravení proti sebe bojovať, aj za cenu straty majetku a života?
34. Veď sú to naši učelia, dedovia, otcovia, synovia, strýcovia, svokrovia, švagrovia, vnuci a ostatní príbuzní!
35. Ja zabíjať nechcem, aj keby oni mali zabiť mňa, Krišna. Ani keby som víťazstvom ovládol tri svety! Tým menej tento svet!
36. Čo z toho, keď usmrtime sto synov Dhrtaráštrových? Ak zabijeme svojich nepriateľov, sami spáchame hriech!

37. Aký to má zmysel zabíjať vlastných príbuzných? Ako by sme potom mohli byť šťastní, keby sme ich vyhubili?

38. Ak oni, vo svojej nevedomosti a zaslepanej túžbe po moci, nevidia nič zlého v zabíjaní príbuzných a v zrade priateľstva,

39. vari my, ktorí to chápeme ináč, máme sa správať podľa ich vzoru, Krišna?

40. Lebo ak upadá rod, upadá i jeho odveký poriadok a rozmáha sa nemravnosť.

41. Ak prevláda nemravnosť, Krišna, kazia sa ženy. Skazené ženy plodia upadnuté, skazené potomstvo, pretože sa miešajú s mužmi bez ohľadu na pôvod a duševnú úroveň.

42. Takéto miešanie ničí nielen rod, ale aj výsledky úsilia jeho predkov.

43. Ničí sa tak odveký poriadok v spoločnosti.

44. Počul som, Krišna, že takéto upadnuté rody sa rútia do zatratenia.

45. Beda nám, ak z túžby po svetských pôžitkoch a moci sme ochotní zabíjať svojich príbuzných!

46. Myslím, že pre mňa by bolo lepšie nebrániť sa, zložiť zbrane a radšej sa nechať zabiť synmi kráľa Dhrtáraštru.>

47. Jasnovidný Sandžaja dokončil: „Po týchto slovách sklesol zlomený Ardžuna uprostred bojiska na sedadlo svojho bojového voza a z rúk mu vypadol luk aj šípy.“

II. kapitola

1. Sandžaja pokračoval: „K uslzenému Ardžunovi, zlomenému súcitom a smútkom prehovoril Krišna:

2. < Ako to, Ardžuna, že si upadol do takej sklúčenosti, nedôstojnej Árijca, ktorá ťa nepovznáša, ale je ti iba na hanbu?

3. Zbabelosť ti nepristane, nepoddávaj sa jej. Zbav sa malomyselnosti a vzchop sa proti útočníkovi!>

4. Ardžuna namietol: < Ako mám obrátiť svoje šípy proti ľuďom, ku ktorým prechovávam úctu a ktorých si vážim?

5. Radšej budem žiť ako žobrák, než aby som zabil svojich bývalých ctihodných učí-

teľov. Aj keby som sa pošpinil krvou len tých, ktorí túžia po moci, nebudem mať žiadne potešenie z dosiahnutých výhod.

6. Naozaj neviem, či je lepšie, aby sme zvíťazili my, alebo oni, lebo ak ich všetkých pozabíjame, nebude sa nám chcieť ďalej žiť.

7. Som ochromený ľútosťou a neviem, čo si počať. Som tvojim žiakom, utiekam sa k tebe o pomoc, pouč ma!

8. Lebo aj keby som získal prekvitajúce kráľovstvo, či dokonca vládu nad samotnými bohmi, nenachádzam nič, čo by mohlo rozptýliť zármutok, ktorý teraz ochromuje moje zmysly.

9. Nechcem bojovať!>

10. < Ó, Bharatovec,> s úsmevom prehovoril Krišna k zlomenému Ardžunovi:

11. < Hovoríš slová múdrosti a pritom sa trápiš tým, čím sa netreba trápiť. Mudrci sa netrápia ani pre živých, ani pre mŕtvych.

12. Lebo nikdy sa nestalo, aby som nebol ja, ty alebo tamtí mocichtiví. A nikdy sa nestane, aby sme niekedy prestali byť.

13. Tak ako duša v tomto tele prežíva mladosť, dospelosť a starobu, podobne prechádza do iného tela. Múdry sa tým nedá pomýliť.

Krišna tu hovorí o reinkarnácii. To znamená, že duša sa opätovne vteluje, všetko si pamätá a spôsobí, že následky predchádzajúcich životov sa prejavia v novom pozemskom živote. Človek sa však nevie rozpamätať na predchádzajúce životy a tak si nevie vysvetliť príčiny svojho súčasného osudu. Podľa teórie reinkarnácie, keby sa vedel rozpamätať, potom by už nekonal dobro pre dobro, ale z vypočítavosti, aby si pripravil lepšiu budúcnosť, takže by to už dobrom ani nebolo. V nesmrteľnosť duše a jej reinkarnáciu veria stá milióny ľudí na celom svete, bez ohľadu na náboženskú príslušnosť. Sú však aj učenia, ktoré to odmietajú.

14. Teplo a chlad, slasť a bolesť majú pôvod v prírode, prichádzajú a odchádzajú, nie sú trvalé. Znášaj ich trpezlivo.

15. Nesmrteľnosti je hoden len ten múdry človek, ktorý vie rovnako prijímať blaho i utrpenie.

Človek pri opätovných zrodoch v tele prechádza reťazou utrpení. Môže sa však z toho vymaniť, získať nesmrteľnosť, keď dosiahne vysoký stupeň sebapoznania a splynie s Najvyšším. Potom sa do tela môže vrátiť už len z vlastného rozhodnutia, zo súcitu, aby pomohol blúdiacemu ľuďstvu. Kým tak nevyspeje, musí sa opätovne vracieť do hmotného sveta, aby prekonávajúc mámenie prchavých slastí a dozrievajúc cez reťaz utrpení, dospel k oslobodeniu. Duša sa môže oslobodiť z otroctva hmoty len v čase, keď je na istý čas s ňou spätá. Život v tele je príležitosťou, šancou na pokrok v duchovnej oblasti.

16. Nebytie nemôže nikdy vzniknúť a bytie nemôže nikdy zaniknúť. Tí, ktorí dosiahli poznanie, to vedia.

17. Vedz, že nikto nemôže usmrtiť to, čím je všetko preniknuté. Nikto nemôže zničiť nezničiteľné!

18. V týchto pomínutelných telách je ukrytý večný, nezmerateľný a nezničiteľný Duch. Preto bojuj!

19. Nemá pravdu, kto si myslí, že Duch prebývajúc v tele môže zabíjať, alebo že môže byť zabitý. Duch nikdy nezabíja a nikdy nie je zabitý.

20. On sa nerodí, ani nezomiera, nikdy nevznikol, ani nezanikne. Je nezrodený, trvalý, večný - nehynie s telom.

21. Vari môže človek, ktorý vie, že Duch je nezničiteľný, trvalý, nezrodený a nepomínutelný, niekoho naozaj zabiť, či dať zabiť?

22. Tak ako človek odhadzuje obnosené šaty a berie si nové, podobne i Duch opúšťa vyčerpané telá a vstupuje do nových.

23. Zbrane mu neublížia, oheň ho nespáli, voda nezmača, vetry nevysušia.

24. Ducha nemožno prebodnúť, spáliť, rozmočiť ani vysušiť. Duch je trvalý, všadeprítomný, pevný, večný.

25. Duch je neviditeľný, nepostihnuteľný a stály. Keď toto o ňom vieš, nemáš sa prečo trápiť.

26. Ale aj keby si veril, že Duch podlieha zrodu a smrti, aj tak niet dôvod na zármutok.

27. Lebo všetko, čo sa narodilo, musí raz zomrieť, a to čo zomrelo, určite sa znova narodí. Tak načo sa trápiť nad tým, čo sa nevyhnutne musí stať?

Kolobeh životov (samsára) je prejavom nepretržitej činnosti síl prírody, preto všetko stvorené podlieha zániku a opätovnému vzniku. Teda keby bolo možné Ducha zabiť, musel by sa aj tak znova narodiť. Popri kolobehu životov sa v procese vznikov a zánikov v prírode uplatňuje aj zákon následku činov (karma). Znamená to, že v prítomnosti sa prejavujú následky minulosti. Strojcom svojho osudu si je človek sám, pretože to, čo robil v minulosti, sa mu vracia v prítomnosti, a k čomu sa slobodne rozhodne v prítomnosti, to sa mu vráti v budúcnosti. Je to spravodlivosť, z ktorej niet úniku. Takto, v širšom pohľade, samsára a karma sú zákonitosti ustanovené Stvoriteľom a platia pre celý vesmír.

28. Bytosti sú na začiatku nezjavné, uprostred sú zjavné a na konci sú zasa nezjavné. Je to dôvod na smútok?

Bytosti nikdy neprestanú existovať. Zjavné sú nám len vtedy, keď sú uprostred, keď nadobudnú telesnú formu.

29. Ducha niekto pozná len zázrakom, zázrakom iný o ňom hovorí a zázrakom ďalší o ňom len počuje. Nikto ho však z reči ani telesnými zmyslami nespozná.

30. Tento nesmrteľný Duch prestupuje všetky bytosti. Preto nemusíš truchliť pre žiadnu bytosť.

Vtelený Duch (átman) je vlastne duša človeka. Vyspelý jednotlivec si uvedomuje, že duša je súčasťou Najvyššieho Ducha (v sanskrite: Paramátman, Puruša, Brahma), ktorý je večný. Keď je toto uvedomenie neotrasiteľné, stáva sa poznaním.

31. Plň si svoju povinnosť a zbav sa strachu. Pre bojovníka niet nič lepšieho než brániť spravodlivosť.

32. Tí, ktorí sa môžu zúčastniť spravodlivého boja, majú šťastie, lebo - sťa náhodou - sa im otvára brána do neba.

33. Ak odmietneš brániť spravodlivosť, zradíš svoju povinnosť i česť a vráti sa ti to v zlom.

34. Utrpíš hanbu, ktorá je pre čestného človeka horšia než smrť.

35. Veľkí bojovníci ťa budú považovať za zbabelca a stratíš úctu tých, čo si ťa doteraz vážili.

36. Tvoji nepriatelia ťa budú hanobiť a zosmiešňovať. Môže byť niečo bolestnejšieho?

37. Ak ťa zabijú, prídeš do neba, ak zvíťaziš, budeš vládnuť na zemi. Preto sa vzchop k odhodlanému boju.

38. Snaž sa rovnako prijímať radosť i utrpenie, zisk i stratu, víťazstvo i prehru a hotoj sa k boju. Tak nespáchaš zlo.

Gíta tvrdí, že proti zlu sa treba brániť, hoc aj silou, ale nepripustiť si násilie v duši. Radí brániť sa, ale bez nenávisťi k útočníkovi a bez túžby získať nejaké výhody z jeho porážky. Jednoducho, vykonať to, čo vykonať treba v záujme zachovania života a poriadku. Útočník je totiž poľutovaniahodný tvor, pretože si neuvedomuje, čo robí, ešte nevie, že ani o vlások neujde následku svojich činov (teda zákonu karmy). Treba ho skôr poľutovať, než nenávidieť. To však neznamená, že by sa malo pred ním ustupovať, dovoliť mu ničiť a ubližovať. Túto filozofiu uplatnil v praxi Mahátmá Gándhí pri oslobodení Indie spod nadvlády Angličanov. Gíta rieši aj krajnú otázku, ktorou je usmrtenie útočníka. Ak sa to stane v sebaobrane a bez zloby v srdci, potom sa tým netreba trápiť, pretože i tak zabiť možno len telo.

Poučenie Gíty sa však vzťahuje aj na vnútorného nepriateľa v človeku, jeho sebeckosť a nízke sklony (zlosť, nepriateľstvo, nenávisť, závišť, skúposť, lživosť ap.). V tomto je človek najväčším nepriateľom sám sebe. Premôcť nepriateľa v sebe znamená podstúpiť spravodlivý boj, ktorým sa otvára brána do neba.

39. Doteraz som ti vysvetlil múdrosť podľa učenia sánkhje. Teraz si vypočuj múdrosť podľa učenia jogy. Ak sa budeš podľa nej správať, vymaníš sa z pút činov.

Sánkhja a joga sú dva dávnoveké indické filozofické smery, ktoré na seba úzko nadväzujú. Sánkhju možno označiť za cestu k poznaniu pomocou intelektu, teda je to do značnej miery teória. Joga je prax - seba výchova a seba poznanie cestou činov. Je to morálne i telesné úsilie v bežnom živote. Slovo joga má v sanskrite mnoho významov. V Bhagavadgíte sa používa na označenie cesty k zjednoteniu, spojeniu individuálneho vedomia človeka s vedomím absolútnym, kozmickým, s Najvyšším Duchom. Gíta za Pána jogy označuje Krišnu, ktorý prišiel na svet, aby blúdiacemu ľudstvu ukázal cestu k záchrane pred úpadkom. Joga je metodicky dokonale prepracované učenie seba výchovy seba poznáním, ktoré zahŕňa všetky zložky ľudskej bytosti (telesné cvičenia, výživa, duševná hygiena, ovládanie mysle, nadvedomie). V Gíte slovo jogín označuje človeka, ktorý sa seba výchovou usiluje prekonať svoje slabosti a nedostatky, dospieť k poznaniu a nakoniec splynúť s Najvyšším.

40. Ani najmenšie úsilie na tejto ceste nie je zbytočné, všetko vedie k zdaru. I malé pokroky nás chránia pred veľkým strachom.

41. Platí len pevné predsavzatie a rozhodnosť, pretože myšlienky nerozhodných ľudí sú nekonečne rozptýlené.

42. Naivní ľudia, ktorí sa upli na védské texty, nevedia rozlišovať a sú ovládaní žiadostivosťou po pôžitkoch a výhodách.

Védy sú indické literárne pamiatky, ktoré vznikli v čase prenikania árijských kmeňov na indický subkontinent. Najstaršie zbierky - sanhity (okolo r. 1200 pr. n. l.) obsahujú prosebné i oslavné hymny, ktorými sa Árijci obracali na svojich bohov so žiadosťami o hojnosť na zemi a blaho po smrti. Čím je však človek vyspelejší, tým menej žiada pre seba a tým viac chce dávať. Konanie obradov sa považuje za menej vyspelú formu bohoslužieb. Vyspelá forma predpokladá, že bohoslužbou sa stane celý život človeka, všetky jeho činy a myšlienky.

43. V túžbe po dosiahnutí neba prednášajú vzletné reči, nabádajú k obradom, ktoré im majú priniesť pôžitky a moc.

44. Túžba po pôžitkoch a moci rozptyľuje myseľ týchto ľudí, takže nie sú schopní prijať rozhodné predsavzatie a sústrediť sa naň.

45. Védy sa zapodieávajú vlastnosťami hmotnej prírody, ktoré pútajú Ducha, myseľ a telo k materiálnemu svetu. Povznes sa, Ardžuna, nad tieto vlastnosti, buď čistý, bez lačnosti po pôžitkoch a ziskoch, buď si vedomý svojej podstaty.

Príroda (prakrti) má tri základné vlastnosti (guny), ktoré pôsobia na všetko stvorené. Sú to: sattva (svetlo, čistota, jas), radžas (nepokoj, vášnivosť, chtivosť) a tamas (temno, nevedomosť). Tieto tri vlastnosti spôsobujú akoby okúzlenie človeka hmotným svetom (mája) a zastierajú mu poznanie jeho pravej podstaty. V dôsledku toho lipne na telesnosti a zmyslových pôžitkoch, domnieva sa, že svet je len to, čo vníma svojimi zmyslami, že on je tu pánom a činiteľom. Tým sa vytvára falošné stotožňovanie, posilňuje sa jastvo, ego (ahankára). Guny ovplyvňujú všetko, čo podlieha vzniku aj zániku, teda telo, myseľ i nadvedomie. Vlastnosť čistoty (sattva) mocne priťahuje pozornosť človeka k nadvedomiu, cez ktoré intuitívne tuší svoju nepominuteľnú duchovnú podstatu. Ten, kto prekoná klam pôsobenia gún, sa nazýva gunatíta a dosiahne najvyššie poznanie.

46. Pre človeka poznania sú védské texty rovnako neužitočné ako studňa v čase záplav.

47. Neprivlastňuj si ovocie svojich činov. Odmena nesmie byť pre teba pohnútkou k činom! Ale neoddávaj sa ani nečinnosti!

48. Zriekni sa lipnutia, konaj činy vytrvalo, nech sa ťa nedotkne ani úspech, ani neúspech. Takýto pevný prístup sa nazýva jogou.

49. Lebo čin má omnoho menšiu cenu než sebavýchova cestou nadvedomia. Hľadaj pomoc v nadvedomí! Tí, ktorí pracujú len s myšlienkou na odmenu, sú poľutovaniahodní.

Slovom nadvedomie je tu preložený sanskritský výraz buddhi. Je to najvyššia duševná schopnosť človeka, ktorá je na hranici medzi telom a Duchom, ktorá však je

ešte stále pod vplyvom hmotnej prírody. Je to nositeľ osobnosti človeka. Len nadvedomím je človek schopný pochopiť svoju večnú podstatu, resp. sa k nej priblížiť. Nadvedomie je spojivom, mostom medzi pomínuteľným a nepomínuteľným, cez ktorý sa prenášajú následky predchádzajúcich životov (karma) do nových zrodov (samsára). Cez nadvedomie si duša nesie akoby záznam činov človeka a pri opätovných vteleniach sa mu všetko vracia, v dobrom i v zlom.

50. Človek zdokonalený cez nadvedomie je už v tomto živote oslobodený od protikladov dobra a zla. Preto sa zdokonaľuj v sebavýchove. Sebaovládanie, to je dokonalosť v činoch.

51. Mudrci, ktorí takto postupovali, vzdali sa plodov svojich činov a oslobodili sa z pút znovuzrodení. Dospeli k stavu v ktorom niet rozporu v protikladoch.

Protikladmi sú napríklad nepriateľské okolnosti života (utrpenie, zloba, bieda, nevedomosť) a priateľské okolnosti (blaho, láska, poznanie). Múdry človek oboje prijíma bez lipnutia a odporu. Chápe, že nepriateľské okolnosti nás nútia čosi robiť, prekonávať ich a zdokonaľovať sa. Priateľské okolnosti nám v tom pomáhajú. Sú to napríklad dobrí učitelia, knihy, láskaví ľudia. Človek potrebuje oboje, inak by ustrnul vo vývoji. V trvalom pohodlí a blahobyte zvyčajne nastáva duševná stagnácia. Veľké myšlienky sa rodia z námahy a utrpenia.

52. Keď pomocou nadvedomia prekonáš klamlivosť toho, čo už bolo povedané, alebo ešte len bude povedané, nebude ťa už nič rušiť.

Nikto nikdy slovami neopíše a nepomenuje najvyššiu skutočnosť. Niektorí kazatelia i texty si trúfajú hovoriť o Najvyššom - kto to je, aké sú jeho úmysly, čo od nás chce, ako to bude po smrti a podobne. Tým z neobsiahnuteľného vytvárajú obsiahnuteľné, z nekonečného konečné, z tvorivého strnulé. Dokonca ani v prírodných vedách neplatí žiadna absolútna pravda. Všetko bytie je stále vo vývine, všetko je v pohybe. Múdry človek, ktorý prostredníctvom nadvedomia hlbšie nahliadol do svojej podsta-

ty, ten nevyriecka definitívne súdy a nedá sa pomýliť nijakými dogmami.

53. Keď sa prestaneš zmietať v rozporoch, spočnieš v pokojnom sústreďení a dosiahneš cieľ jogy - osvietenie.>

54. Ardžuna položil otázku: < Povedz mi, Krišna, ako sa správa človek ustálenej múdrosti, ktorý zotrúva v sústreďenosti?>

55. Krišna odpovedal: < Kto sa dokáže zbaviť žiadostí rodiacich a ukrývajúcich sa v mysli a je v mieri sám so sebou, je človek ustálenej múdrosti.

56. Človek, ktorého myseľ nie je zmiataná túžbami uprostred radostí, ktorý je bez vášní, strachu a hnevu, nazýva sa mudrcom.

57. Ak na ničom nelipne, nerozrušuje ho dobro ani zlo, jeho múdrosť je upevnená.

58. Ak dokáže odtiahnuť svoje zmysly od rušivých zmyslových predmetov, podobne ako keď korytnačka vtiahne svoje údy pod pancier, jeho múdrosť je upevnená.

59. Zmyslové predmety nemajú moc nad dušou, ktorá sa ich dokáže zrieknuť. Istá túžba však zostáva, ale aj tá sa stratí, keď stretne Najvyššieho.

60. Pretože nepokojné zmysly unášajú nasilu aj myseľ človeka, ktorý prehliadol a snaží sa zmysly ovládnuť.

61. Ak ich dokáže ovládať, nech zotrúva v pokojnej dôvere vo mňa. Múdrosť takého človeka je upevnená.

62. Z premýšľania o zmyslových predmetoch sa rodí lipnutie na nich, z lipnutia sa rodí žiadostivosť, zo žiadostivosti povstáva nepokoj a zlosť.

63. Zo zlosti vzniká klam a pomýlenie - to spôsobuje zánik nadvedomia a so zánikom nadvedomia človek hynie.

64. Kto ovláda sám seba, kto neživí v sebe ani lásku, ani nenávisť k zmyslovým predmetom, dospieva k pokoju.

65. V pokoji nastáva zánik jeho trápení, lebo keď je myseľ pokojná, rýchlo sa upevňuje v nadvedomí.

66. Kto sa nevie ovládať, má zastreté nadvedomie a nedokáže hľbať. Bez hlbokého

vhľadu niet trvalého pokoja, a kto nemá pokoja, odkiaľ môže očakávať šťastie?

67. Lebo myseľ, ktorá podlieha nestálym zmyslom, unáša múdrosť človeka tak, ako vietor loď po hladine.

68. Preto všestranné odtiahnutie zmyslov od zmyslových predmetov upevňuje múdrosť človeka.

69. Čo je pre všetky tvory nocou, je pre toho, kto sa ovládol, bdením. V čom tvory zostávajú bdeli, je len nocou pre mudrca, ktorý dosiahol poznanie.

70. Mier dosiahne len ten, do koho všetky žiadosti vstupujú tak, ako keď vody naplňajú oceán, a ten napriek tomu ostáva vo svojom základe nehybný. Mier však nedosiahne človek, ktorý podlieha svojím žiadostiam.

71. Kto sa vzdá všetkých žiadostí a koná bez túžby po vlastníctve, kto nemyslí na svoj prospech, kto vôbec nemyslí na seba, nachádza mier.

72. Toto je stav spočinenia v Najvyššom. Takého človeka už nič nedokáže pomýliť. Aj keby k tomu dospel v poslednej chvíli svojho života, príde k Najvyššiemu.>

III. kapitola

1. Ardžuna sa spýtal: < Ak tvrdíš, Krišna, že cesta k poznaniu cez nadvedomie je lepšia ako cesta činu, prečo ma teda pobádaš k tomuto hroznému skutku?>

2. Som zmätený z tvojich nejednoznačných slov. Daj mi jasnú odpoveď! Ako mám kráčať k najvyššiemu dobru?>

3. Krišna odpovedal: < Od samého počiatku som dal tomuto svetu dve cesty. Jednou je cesta poznania, vhodná pre bádateľ a rozjímavé povahy. Druhou je cesta seba-výchovy činmi, vhodná pre činorodých ľudí.

4. Človek sa nemôže oslobodiť zo závislosti na činoch tým, že sa im vyhýba, ani nedospeje k dokonalosti odvrátením sa od sveta.

5. Lebo nikto ani na okamih nemôže byť v nečinnosti. Veď samotná príroda svojimi vlastnosťami núti každého tvora k činnosti, aj keby nechcel.

6. Človek, ktorý si kadečo odrieka a pritom sa v mysli stále zaoberá zmyslovými predmetmi, klame sám seba - je pokrytcom.

7. Lepší však je ten, kto silou mysle ovládol svoje zmysly a vychováva sám seba nezištnými činmi, bez lipnutia na ich plodoch.

8. Konaj dielo, ktoré je твоjím údelom, lebo čin je lepší než nečinnosť. Ani svoje telo by si neudržal pri živote bez činu.

9. Celý tento svet je spútaný činmi, okrem tých činov, ktoré sa konajú ako obeť Najvyššiemu. Preto konaj svoje činy a nelipni na ich plodoch.

10. Na počiatku stvoril Najvyšší človeka i so zákonom obete a povedal: < Ňou sa množte a cez ňu dosiahnete blaho!

11. Konajte obete pre božstvá a oni budú konať pre vás. V tejto vzájomnosti dosiahnete najvyššiu blaženosť.

12. Potešené vašou obeťou vás obdarujú tým, čo potrebujete. Kto však dary len berie a sám nič neodovzdáva, ten je veru zlodej.

13. Keď aj svoju potravu budete brať ako obeť, budete bez hriechu. Kto však svoju potravu pripravuje len s myšlienkou na pôžitok, je požívačom zla.

14. Tvorstvo žije z potravy, potrava rastie z dažďa, dážd' je dielom obete, obeť je dielom činov.

15. Každý čin má pôvod v duchovnom a duchovné je v každej obeti.

16. Kto neuznáva tento kolobeh, ktorý určil Stvoriteľ, žije v omyle, otročí svojim zmyslom a premárni svoj život.

17. Ale človek, ktorý sa teší vo svojej duši, je cez ňu nasýtený a nachádza v nej zdroj pokoja, ten už nie je závislý na činoch.

18. Taký človek nezávisí na vykonaných činoch, ani na nevykonaných, nezávisí ani na iných bytostiach.

19. Preto konaj všetko, čo konať treba, a nelipni na plodoch svojich činov. Tak dôjdeš k Najvyššiemu.

20. Veď aj Džanaka a ostatní dosiahli dokonalosť práve takto. Konaj tak v záujme zachovania sveta. Je to zákon života.

Džanaka bol legendárnym kráľom Mithily. Raz vyhlásil: „Keby Mithila zhorela, nestraťil by som nič zo svojej podstaty.“ Dospel k poznaniu, že pravá podstata človeka je viac než telesnosť. Chcel sa v ústraní venovať duchovným veciam, ale zostal vo svojom postavení a naďalej si nezištné plnil povinnosti.

21. Veľký človek svojimi činmi priťahuje nasledovníkov. On je meradlom pre ostatný svet.

22. Ardžuna, vo všetkých troch svetoch niet ničoho, čo by som mal vykonať, niet ničoho, čo by som mal dosiahnuť, a napriek tomu zotrvávam v činnosti.

23. Lebo keby som ja ustal v neúnavnej činnosti, ľudia by ma nasledovali.

24. Keby som ja nekonal činy, tieto svety by zanikli. Nastal by zmätok a úplná skaza všetkého.

25. S podobnou horlivosťou, akú prejavujú ľudia bažiaci po výhodách, mali by sa činiť múdri, ale bez lipnutia na plodoch svojho úsilia. Svojím príkladom prispievajú k zachovaniu sveta.

26. Múdry človek by nemal rozrušovať, rozpoľovať myseľ nevedomcov, ktorí sú otrokmi činov. Môže im byť príkladom - činiť sa, plody činov užívať a pritom ovládať svoje zmysly.

27. Činy sú prejavom vlastností prírody, ale človek zaslepený sebeckvom sa domnieva, že hýbateľom je on.

28. Kto však spozná vzťah medzi vlastnosťami prírody a činmi, ten si uvedomuje, ako tieto sily pôsobia, a nelipne na plodoch činov.

29. Ľudia pomýlení vlastnosťami prírody lipnú na činoch, ktoré sú len výsledkom pôsobenia síl prírody. Múdry človek, ktorý si to uvedomuje, nemal by znepokojovať nevedomcov, ktorí ustrnuli v putách činov.

30. Preto zver všetky činy mne a s myslou obrátenou k prazákladu svojej bytosti pokojne bojuj, no bez sebeckých pohnútok.

31. Ľudia, ktorí sa s dôverou a bez reptania riadia v živote týmto mojím učením, sú oslobodení od závislosti na činoch.

32. Stratení sú však tí, ktorí v nevedomosti zmätene reptajú proti tomuto učeniu a nasledujú ho.

33. Múdry človek koná tiež len podľa svojej prirodzenosti. Bytosti sa správajú podľa vlastností prírody. Čože môžu dosiahnuť potláčaním prirodzenosti?

34. Každý telesný zmysel je k zmyslovému predmetu buď priťahovaný, alebo cíti k nemu odpor. Človek by nemal spadnúť do pasce mámenia zmyslov.

35. Lepšie je konať vlastnú povinnosť, hoci aj nedokonale, než dobre plniť povinnosť iného. Lepšie je zahynúť na vlastnej ceste, lebo cudzia cesta je nebezpečná.>

Konať za niekoho, ak to má a môže vykonať on sám, prináša zlo. Každý človek plní isté poslanie a každý človek je osobitý, neopakovateľný. Každý má svoje radosti i starosti, svoj údel i svoju cestu. Preto netreba nikoho napodobovať, slepo nasledovať - ani dokonalého. Od každého sa však možno poučiť. Napodobovanie je menej hodnotné uplatnenie slobodnej vôle.

36. Ardžuna sa spýtal: < Povedz mi, Krišna, čo núti človeka, aby konal zlo, čo ho k tomu núti akoby proti jeho vôli?>

37. Krišna vysvetlil: < Je to žiadostivosť, je to zlosť - úhlavný nepriateľ ľudstva. Zrodený je z vlastností prírody, ktorou je nepokoj.

38. Tak ako dym zastiera oheň a prach zrkadlo, tak ako materské lono skrýva plod, tak on zakrýva múdrosť.

39. Plameň žiadostivosti sa len ťažko dá uhasiť. Je to odveký nepriateľ múdrosti, lebo zatemňuje poznanie.

40. Jeho nástrojmi sú telesné zmysly, myseľ i nadvedomie. Zatemňuje nimi poznanie a zavádza dušu.

41. Preto, Ardžuna, najprv ovládni svoje zmysly a zbav sa tohto zlovestného ničiteľa múdrosti a poznania.

42. Bolo povedané: zmysly sú mocné, mocnejšia než zmysly je myseľ, mocnejšie než myseľ je nadvedomie a nad tým všetkým je On.

43. Keď už vieš, čo stojí najvyššie, v tom hľadaj svoje útočisko a zavrhní nepriateľa -

žiadostivosť. Prekonať ho, to je veru neľahká vec.>

IV. kapitola

1. Krišna pokračoval: < Toto večne platné učenie o sebvýchove som zvestoval Vivasvantovi, od neho sa poučil jeho syn Manu a od Manua jeho syn Ikšváku.

Vivasvant - prívlastok božstva vládnuceho nad Slnkom. Vivasvantovi bolo Krišnové učenie zvestované pred 120 miliónmi rokov. On ho oznámil svojmu synovi, prateľovi ľudstva Manuovi a ten zasa svojmu najstaršiemu synovi Ikšvákuovi, zakladateľovi panovníckeho rodu Slnka.

2. Potom sa toto učenie postupne odovzdávalo osvieteným učiteľom a múdrym panovníkom. Po dlhom čase však upadlo do zabudnutia.

3. Dnes som toto najväčšie tajomstvo zvestoval tebe, pretože ma ctíš a si mi milým priateľom.>

4. Ardžuna sa spýtal: < Ako si mám vysvetliť, že si toto učenie zvestoval Vivasvantovi, keď si sa narodil neskôr ako on?>

5. Krišna odvetil: < Ó, Ardžuna, my obaja sme sa veľakrát narodili. Ja viem o všetkom, ale ty nie.

6. Hoci som nezrodený a večný, hoci som pánom tvorstva, zavše vstupujem do zjavného a klamlivého sveta.

7. Vždy, keď upadá mravnosť a množí sa nespravodlivosť, vstupujem do tela.

8. V každom veku prichádzam pomáhať tým, ktorí hľadajú spravodlivosť, a postaviť sa proti hriešnikom, aby sa upevnil poriadok.

9. Kto pravdivo pozná božskú podstatu mojich zrodov i skutkov, nelipne na tele, a keď ho opúšťa, prichádza ku mne. Nerodí sa znova do tohto sveta.

10. Mnohí kajúcnici, utiekajúci sa ku mne, dosiahli poznanie, očistiť sa z vášní, hnevu a strachu, naplnení mnou prichádzajú ku mne.

11. Ako človek pristupuje ku mne, tak ja pristupujem k nemu. Všetky cesty sú moje

cesty a ľudia zo všetkých strán smerujú ku mne.

12. Tí, ktorí túžia po svetských veciach, obetujú svetským bohom, pretože na tomto svete sa úspech z činov dostavuje rýchlo.

13. Stvoril som štyri vrstvy ľudí, podľa ich vlastností. Hoci som ich stvoriteľom, zotrvávam vo svojej večnosti a ďalej do toho nezasahujem.

Štyri vrstvy - v originálnom texte štyri kasty: brahmani (duchovní učitelia, kňazi, vzdelanci), kšatrijovia (vládcovia, vojvodcovia), vaišjovia (remeselníci, obchodníci, roľníci) a šúdrovia (robotníci, sluhovia).

14. Činy ma neovplyvňujú, netúžim po ich plodoch. Tých, čo ma takto pochopili, tiež prestávajú činy pútať.

15. Tak pristupovali k činom v dávnych časoch tí, ktorí hľadali poznanie. Pristupuj k činom tak aj ty!

16. I rozumní ľudia sa neraz mýlia v názore na to, čo je čin a čo nie je čin. Objasním ti, čo je čin. Keď to pochopíš, oslobodíš sa od následkov činov.

17. Treba porozumieť tomu, čo je čin, čo nie je čin, a čo je prečin, lebo otázka činov je veľmi zložitá.

18. Človek, ktorý zisťný čin nepovažuje za čin, ale čin vykonaný bez lipnutia na jeho plodoch považuje za čin, dospel k múdrosti, ovládol seba samého a svoju cestu zavíšil.

19. Znalci označujú takého človeka za mudrca, pretože jeho nezištné činy sú prečistené ohňom poznania.

20. Kto nelipne na plodoch činov, ten je trvalo slobodný, pokojný a nehodnotí sa, aj keby sa utápal v činoch.

21. Kto nelipne na majetku, po ničom netúži, ovláda si telo i myseľ a pritom zotrváva v činnosti potrebnej na zachovanie života, ten neupadne do hriechu.

22. Kto je vyrovnaný so všetkým, čo život prináša, kto nerozlišuje medzi moje a nie moje, kto je nesebecký a pokojne prijíma úspech i neúspech, ten je slobodný, hoci zotrváva v činnosti.

23. Kto koná bez lipnutia, kto všetky činy chápe ako obeť duchovnému prazákladu sveta a čia myseľ sa opiera o poznanie, ten je oslobodený od následkov činov.

24. Duch je obeť, on je i obrad, on je i oheň, v ktorom on spaľuje obeť. Kto činy chápe takto, naisto s ním splynie.

25. Niektorí ľudia odovzdávajú ako obeť len svoje činy, iní v ohni poznania spaľujú činy aj ich plody.

26. Niektorí obetujú tak, že si podriaďujú sluch a ostatné telesné zmysly, iní si odriekajú aj zvuk a ostatné zmyslové podnety.

27. Ďalší v ohni, ktorý sa rozhorel túžbou po poznaní, ovládajú zmysly a myseľ pomocou dychu.

28. Iní, zloziac prísny sľub, zriekajú sa majetku a dochádzajú k poznaniu cestou osemstupňovej jogy alebo štúdiom písem a premýšľaním.

29. Ďalší si odriekajú výdych po nádychu a nádych po výdychu. Iní sa dostávajú do meditácie úplným zastavením dýchania. Niektorí obetujú tak, že si odriekajú potravu a dýchanie po výdychu.

Dychové cvičenia (pránájama) sú významným nástrojom jogy. Pestuje sa nimi sebadisciplína, očisťuje a posilňuje sa nimi telo aj myseľ, takže vedú k duchovnému pokroku. Ide o vypestovanú schopnosť na istý čas zastaviť dýchanie po nádychu (antarakumbhaka), po výdychu (báhiyakumbhaka) alebo kedykoľvek (kévalakumbhaka). Niektorí jednotlivci (tzv. dýchači) si dýchaním dokážu nahradiť aj príjem potravy. Iní dokážu na dlhý čas celkom zastaviť dýchanie a utlmiť všetky životné funkcie do takej miery, že môžu prežiť celé týždne zakopaní v zemi. Je to dôkaz prevahy ducha nad hmotou.

30. Všetci, ktorí ochutnali nesmrteľný nektár z plodov svojej obete, dôjdu k Najvyššiemu.

31. Pre človeka, ktorý nedokáže nič obetovať, nie je tento svet, a ešte menej iný.

32. Vedy uvádzajú mnohoraké obete. Uvedom si, že všetky majú pôvod v činoch. Ak činy pochopíš ako obeť, budeš oslobodený.

33. Obeť konaná s poznaním je lepšia než bezduchá obeť majetku. Výsledkom všetkých činov je nakoniec poznanie.

34. Snaž sa toto učenie pochopiť skromným kladením otázok učiteľovi a úslužnosťou. Tí, čo dosiahli poznanie, radi ti ho odovzdajú.

35. Keď ho získaš, neupadneš viac do klamu. Tak spoznáš všetky bytosti vo svojej duši, teda i vo mne.

36. Aj keby si bol najväčším hriešnikom, prekonaš more utrpenia na lodi poznania.

37. Tak ako silný oheň všetko palivo spáli na popol, tak i oheň poznania spáli na popol následky všetkých činov.

38. Skutočne, nič na tomto svete sa nedá porovnať s posvätným ohňom poznania. Človek zdokonalený seba výchovou časom nachádza radosť sám v sebe.

39. Človek, ktorý naplnený vierou ovládne svoje zmysly, dochádza k poznaniu. Cez toto poznanie rýchlo dospeje k najvyššiemu mieru.

40. Ale hlupák neznalý písom, ako aj neveriaci zjaveným písmam, upadá. Pre pochybovača niet šťastia na tomto svete ani v budúcom živote.

41. Seba výchova nezištnou činnosťou vedie k poznaniu, ktoré pretína pochybnosti. Kto nájde oporu vo svojej duši, toho už činy nepútajú.

42. Preto pochybnosti zrodené z nevedomosti a sídliace v srdci roztni zbraňou, ktorou je poznanie tvojej duše. Vzmuž sa, upevni sa v sebaovládaní a roztni svoje pochybnosti, Ardžuna.>

V. kapitola

1. Ardžuna namietol: < Radiš, Krišna, zrieknuť sa činov, ale zároveň vyzdvihuješ seba výchovu činmi. Ubezpeč ma, prosím, čo je z toho lepšie.>

2. Krišna odvetil: < Zrieknutie sa činov i nezištná činnosť vedú k oslobodeniu. Z týchto dvoch možností je nezištná činnosť lepšia než zrieknutie sa činov.>

3. Kto nelipne na plodoch činov, ani k nim necíti odpor, ten je na činoch nezávislý.

Zbaviac sa dvojnosti, šťastne sa vymaní z nadvlády činov.

4. Len nerozumní tvrdia, že je rozdiel medzi cestou duševnej seba výchovy a cestou činov, netvrdia to však mudrci. Kto sa plne venuje jednej ceste, teší sa z oboch.

5. Čo sa dosahuje duševnou cestou, to sa dá dosiahnuť aj cestou nezištných činov. Ten, kto vidí obe cesty ako rovnocenné, správne vidí.

6. Avšak samotné odopieranie si, bez nezištného prístupu, je utrpením. Mudrc, ktorý sa zdokonalil nezištnými činmi, rýchlo speje k Najvyššiemu.

7. Kto sa zdokonalí a ovládne svoje ja nezištnými činmi, ten si podrobí zmysly a očistí dušu. Je súcitný ku všetkým tvorom, a hoci činy koná, nie je nimi pútaný.

8. Kto má poznanie, ten určite nepovažuje svoje činy za dôležité - hoci sa díva, počúva, hmatá, čuchá, pohybuje sa, spí, dýcha, hovorí, prijíma potravu, vyprázdňuje sa, otvára a zatvára oči.

9. Je si vedomý toho, že len zmysly sa zapodievať zmyslovými predmetmi.

10. Kto koná činy bez lipnutia a odovzdá ich Najvyššiemu, tomu zlo neublíži, tak ako voda neublíži lístku lotosu.

11. Bez lipnutia konajú jogíni činy telom, zmyslami, myslou i nadvedomím, aby očistili svoju dušu.

12. Človek neochvejného poznania sa vzdáva plodov svojich činov, a tak dosahuje dokonalý mier. Človek nevedomý je pobádaný k činom len žiadostivosťou po ich plodoch a je nimi spútaný.

13. Ovládnutá myseľ, ktorá sa vzdala konania sebeckých činov, zotráva v šťastí. Vtelený Duch, prebývajúc v meste deviatich brán, takéto činy nekoná, ani k nim nepobáda.

Mesto deviatich brán - ľudské telo, má deväť otvorov. Vtelený Duch je súčasťou Všemohúceho, preto nemá záujem lipnúť na činoch alebo k nim pobádať. Všemohúci nekoná činy s chtivosťou po ich plodoch. Keby čokoľvek chcel, okamžite by sa to splnilo, pretože je Všemohúci. On je Tvor-

com, Udržiaateľom i Zákonodarcom, ale ostatné záleží na slobodnej vôli človeka.

14. Ani ľudské činy, ani lipnutie na nich nekoná vtelený Duch, ani nespôsobuje ich následky. Sú len výsledkom pôsobenia troch vlastností hmotnej prírody.

15. Najvyšší sa nepodieľa ani na zlých, ani na dobrých skutkoch. Príčinou blúdenia bytostí je ich nevedomosť, ktorá im zastiera poznanie.

16. Tak ako vychádzajúce slnko rozptyľuje tmu, tak sa poznaním rozptyľuje nevedomosť o Najvyššom.

17. Tí, ktorí sa svojou myslou i nadvedomím upínajú k Najvyššiemu, ktorí v ňom spočívajú celou svojou bytosťou a nachádzajú v ňom útočisko, sú očistení poznaním od všetkých pochybností a kráčajú k trvalému vyslobodeniu.

Trvalé vyslobodenie - človek, ktorý dosiahne vysoký stupeň poznania, sa natoľko priblíži k dokonalosti Najvyššieho, že nakoniec s ním splynie a už sa nevracia do opätovných zdrojov v tele. Je to obdoba kresťanského spasenia duše.

18. V učenom a pokornom brahmanovi, v krave, v slonovi, v psovi i vo vyvrheľovi vidia múdri rovnakú podstatu.

19. Už v tomto živote prekonali zrodenie a smrť tí, čo s pokojnou myslou vnímajú spoločnú podstatu všetkého. Spočívajú v trvalej dokonalosti Najvyššieho.

20. Rovnako prijímajú príjemné i nepríjemné stránky života. Upevnení v nadvedomí, poznajúc dokonalosť Najvyššieho, neochvejne v ňom zotrývajú.

21. Nepútaní zmyslovými pôžitkami, tešia sa vo svojom vnútri zo spojenia s Najvyšším a sú stále šťastní.

22. Veď pôžitky sprostredkované telesnými zmyslami sú zdrojom utrpenia, majú začiatok i koniec a múdry človek sa v nich nekochá.

23. Šťastný je človek, ktorý dokáže už tu, skôr než opustí telo, prekonať sklony pochádzajúce zo žiadostivosti a hnevu.

24. Kto je blažený vo svojom vnútri, kto nachádza potešenie vo svojom vnútri a len

v sebe hľadá svetlo, ten dosiahne oslobodenie a splynie s Najvyšším.

25. Splynutie s Najvyšším dosiahnu mudrci, ktorí sa očistili od necností, preťali pochybnosti a konajú činy pre dobro všetkých bytostí.

26. Mudrci, ktorí sa oslobodili od žiadostivosti a hnevu, ktorí ovládli svoju myseľ, majú na dosah splynutie s Najvyšším

27. Kto odtiahne myseľ od zmyslových predmetov, uprie zrak medzi obočie a vyrovná v nozdrách prúd nádychov a výdychov,

28. ten ovládne svoje zmysly, myseľ i nadvedomie, oslobodí sa tak od túžob, strachu a hnevu, a iste speje k oslobodeniu.

Verše 27 a 28 popisujú techniku, ktorá sa používa na zlepšenie sústredenosti zameranej dovnútra. Je to pomôcka na prechod do stavu meditácie. Keď sa myseľ úplne stíši, človek je schopný načúvať svojej duši.

29. Spozná ma ako tvorcu a vznešeného pána všetkých svetov, ako konečný cieľ všetkých obetí a pokání, ako priateľa všetkých bytostí. Zbaví sa tak utrpenia a dosiahne mier.>

VI. kapitola

1. Krišna pokračoval: < Kto koná činy, ktoré vykonať treba, avšak nemyslí pritom na svoj prospech, ten správne pochopil činný život. Nepochopil však ten, kto neroznieť plameň obeti a zotrýva v nečinnosti.

2. Vedz, že odriekanie je nesebecká činnosť, ktorá vedie k Najvyššiemu. Nikto sa nestane jogínom, ak túži po pôžitku z činov, ak si nedokáže odrieknuť.

3. Tvrdí sa, že pre začiatočníka i mudrca sú činy prostriedkom seba výchovy na ceste jogy. Hovorí sa, že kto cestu ukončil, toho už viac činy nepútajú.

4. Pokročilý v joge je taký človek, ktorý sa vzdal všetkej hmotnej žiadostivosti, ktorý koná bez túžby po zmyslových pôžitkoch a nelipne na plodoch činov.

5. Každý by mal pomocou mysle ovládnuť svoje svetské ja a neupadať. Veď len my-

seľ je svetskému ja priateľom i nepriateľom.

6. Mysel' je priateľom toho, kto ňou ovláda samého seba. Kto to nedokáže, tomu je myseľ nepriateľom.

7. Kto ovládol svoje svetské ja, kto má mier v ovládnutej mysli, ten si uvedomuje svoj najvyšší duchovný prazáklad, v chlade i v horúčave, v radosť i v smútku, v pocitách i v opovrhnutí.

8. Vraví sa, že k duchovnej realizácii je spôsobilý len jogín naplnený múdrosťou a poznaním. Ovláda svoje zmysly a s pevným nadhľadom sa díva rovnako na hrudu, kameň i zlato.

Múdrosť sa získava štúdiom kníh, rozhovormi a premýšľaním. Poznanie sa dosahuje hlbokým vhl'adom - meditáciou.

9. Ešte pokročilejší je ten, kto sa rovnako a s porozumením díva na priateľov i nepriateľov, nestranných i zaujatých, všímavých i nevšímavých, príbuzných i cudzích, pobožných i hriešnikov.

10. Jogín sa má sám, v ústraní, vytrvalo snažiť ovládať svoje telo i myseľ, ničím nepútaný, netúžiaci po majetku byť si stále vedomý Najvyššieho.

11. Mal by vyhľadať miesto v príjemnom prostredí, spraviť si pevnú podložku na sedenie, primeranej výšky, postlanú trávou kuša, prikrytú kožou z antilopy a ľanovým plátnom.

12. Mal by sa tam posadiť, sústrediť sa do jediného bodu a očisťovať svoje ja ovládaním zmyslov a mysle.

13. Mal by znehybnieť v pevnej polohe, vystrieť chrbticu a hlavu, uprieť pohľad na špičku nosa a neblúdiť ním po okolí.

Je to pomôcka na zlepšenie sústredenosti. Sústredeníím pohľadu na špičku nosa, prípadne na koreň nosa, sa mozog preladí z hladiny beta do alfa, teda akoby do spánku, ale bdelosť zostáva. Takýchto pomôcok je v joge veľa. Celá joga smeruje k tomu, aby sa človek oslobodil od svojich živočíšnych sklonov, upevnil si telesné a duševné zdravie a vyvíjal sa duchovne. Jogové metódy na rozvíjanie sústredenosti a pokojného ponorenia sa dovnútra využívajú prí-

slušníci rozličných náboženstiev i ateisti na celom svete.

14. Pokojný a bez obáv, pevný v zachovávaní sľubu zdržanlivosti, jogín by mal sedieť s ovládnutou myslou, upriamenou ku mne a jeho konečným cieľom má byť splynutie so mnou.

15. Jogín, ktorý sa takto stále snaží ovládnúť telo aj myseľ, vymaní sa zo zajatia hmoty a vstúpi do duchovného sveta.

16. Nevstúpi tam však ten, kto sa prejedá, ani ten, kto je podvyživený, ani ten, kto spáva priveľa alebo primálo.

17. Praktizovaním jogy sa zbaví utrpenia ten, kto striedmo je, spí i bdie, plní si povinnosti nevyhnutné na zachovanie života a primerane odpočívá.

18. O človeku, ktorý sa oslobodil od všetkých hmotných žiadostí a skrotiac myseľ spočívá vo svojej duchovnej podstate, sa hovorí, že je upevnený v joge.

19. Pevne ovládnutá myseľ jogína, ktorý stále spočívá vo svojej duchovnej podstate sa podobá neblíkajúcejmu plamienku sviečky v bezvetří.

20. V tomto nadzmyslovom stave, keď sa ovládnutá myseľ odpútala od hmotného sveta, vníma svoj duchovný prazáklad a je v ňom spokojná.

21. V tomto stave človek prežíva neopísateľné šťastie, dosiahnuté hlbokým vhl'adom do nadvedomia.

22. Keď to dosiahne, neodchýli sa už od pravdy, nenachádza na svete nič hodnotnejšieho a nezlomí ho ani najväčšie utrpenie.

23. Treba vedieť, že toto vyvrcholenie v joge ničí všetky strasti pochádzajúce z hmotného sveta.

24. Jogu treba konať s rozhodnosťou a neklesať na mysl. Zanechať všetky žiadosti pochádzajúce zo sveta zmyslov a myslou ovládnúť všetky zmysly.

25. Nepútať sa k ničomu inému, s pevným presvedčením, krok za krokom, pomocou nadvedomia spočinúť vo svojom duchovnom prazáklade.

26. Nech už sa nestála myseľ zatúla kamkoľvek, treba ju odtiaľ odpútať a ovládnuť svojím vyšším ja.

27. Lebo najvyššie blaho dosiahne človek, ktorý ovládol seba, má myseľ čistú, pokojnú, bez vášní a stotožnil sa s Najvyšším. Tým sa oslobodil od následkov hriechov minulosti.

28. Jogín, ktorý stále na sebe pracuje, zbaví sa všetkých necností hmotného sveta a dosiahne vrcholné blaho v trvalom spojení s Najvyšším.

29. Mňa vníma vo všetkých bytostiach a všetky bytosti vníma vo mne, vždy a všade vníma moju podstatu.

30. Kto všade vníma mňa a všetko vníma vo mne, tomu sa ja nikdy nestratím a on sa nikdy netratí mne.

31. Kto sa dopracoval k poznaniu jednotného základu - že sídlim vo všetkých tvoroch, ten mi oddane slúži a prebýva vo mne, nech už je kdekoľvek.

32. Za dokonalého sa považuje jogín, ktorý blaho i utrpenie iných vníma rovnako ako svoje vlastné, Ardžuna.>

33. Ardžuna zapochyboval: < Cesta jogy, Krišna, ktorú si mi opísal, sa mi zdá neistá, pretože myseľ je veľmi nepokojná.

34. Nazdávam sa, že skrotiť mocnú myseľ, vrtkavú, spurnú a nepokojnú, je rovnako ťažké ako skrotiť vietor.>

Vzťah medzi telom a myslou je v Kathoupanišáde vyjadrený týmto prirovnáním: telo je kočiari so záprahom a kočišom, ktorého pánom je duša. Nadvedomie je kočišom a myseľ predstavuje opraty. Telesné zmysly sú kone, ktoré vábi okolitá príroda. Opraty sú neúčinné, ak sú kone príliš bujné a ak kočiš nie je bdely - neovláda kone, a tak cválajú, kade sa im zachce.

35. Krišna odpovedal: < Nepochybne, Ardžuna, ovládnuť prelietavú myseľ je veľmi ťažké. Dá sa to dosiahnuť vytrvalým cvičením a nelipnutím na čomkoľvek.

36. Tvrdím, že bez ovládnutia mysle sa poznanie jednoty všetkého bytia nedá dosiahnuť. Kto však vynakladá správne úsilie a má myseľ vo svojej moci, ten uspeje.>

37. Ardžuna sa spýtal: < Povedz mi, Krišna, čo sa stane s nedôsledným človekom, ktorý, hoci obdarený vierou, ochabol na ceste jogy?

38. Keď už nemá oporu ani v duchovnom svete, ani v hmotnom svete, nezanikne v zmätku sťa roztrhaný mrak?

39. Prosím, Krišna, rozptýľ všetky moje pochybnosti. Veď nad teba niet. Kto iný by to mohol lepšie objasniť?>

40. Krišna odpovedal: < Priateľu, slušného človeka, ktorý vedie čistý život, nestihne skaza ani tu, ani na onom svete, taký človek nespeje k zatrateniu.

41. Nedôsledný jogín pobudne mnoho rokov vo svete tých, ktorí vykonali veľa dobrého, a potom sa narodí v dome zbožných a ušľachtilých ľudí.

42. Alebo sa dokonca narodí sa v dome ľudí osvietených. Na tomto svete sa to však stáva veľmi zriedka.

43. Potom na neho bude pôsobiť úroveň nadvedomia z predchádzajúceho vtelenia a bude pokračovať v seba výchove tam, kde prestal.

44. Nevedomky bude pokračovať v úsilí z predchádzajúceho života. Dokonca aj keby sa venoval joge len zo zvedavosti, už pokročil ďalej než len štúdiom písom.

45. Avšak jogín, ktorý vytrvá v úsilí, je po mnohých zrodoch očistený od všetkých necností a zdokonalený dosahuje najvyšší cieľ.

46. Jogín je viac než askéta, viac než učelec, viac než človek, ktorý koná prácu len pre jej plody. Preto, Ardžuna, staň sa jogínom!

47. Zo všetkých jogínov je v mojich očiach najlepší ten, kto sa vo svojej mysli neustále, s plnou dôverou upína ku mne, kto všetky svoje činy obetuje mne.>

VII. kapitola

1. Krišna pokračoval: < Poviem ti, Ardžuna, ako ma môžeš jednoznačne spoznať, keď s myslou obrátenou ku mne budeš usilovný v joge.

2. Prezradím ti úplne všetko, celú múdrosť. Keď si ju osvojíš, nezostane už nič, čo by si sa mal ešte dozvedieť.

3. Zriedka sa nájde medzi tisíckami ľudí jednotlivec, ktorý sa usiluje dosiahnuť dokonalosť. Ale i spomedzi dokonalých len málokto ma pravdivo pozná.

4. Moja prirodzenosť má osem prejavov: zem, voda, vzduch, oheň priestor, myseľ, nadvedomie a sebauvedomenie - to je osem prejavov mojej podstaty v prírode.

5. Vedz však, že okrem týchto nižších prejavov mám aj inú, vyššiu podstatu - Ducha života, ktorý tvorí a udržuje vesmír.

6. Vedz, že tieto moje podstaty sú Ionom všetkých bytostí. Ja som vznik i zánik všetkých svetov.

7. Niet ničoho vyššieho nado mňa. Na mne je všetko navlečené, ako perly na šnúre.

8. Som chuťou vody, Ardžuna, som svetlom slnka i svitom mesiaca, vo védach som posvätnou slabikou ÓM, v priestore som zvukom a v ľuďoch som ich schopnosťami.

9. Som vôňou zeme, som žiarou ohňa, som životom všetkých tvorov, som pokáním kajúcnikov.

10. Vedz, že som odvekým semenom všetkého bytia, Ardžuna. Som múdrosťou múdrych, som statočnosťou statočných.

11. Som silou silných, oslobodenou od žiadostivosti a vášní, vo všetkých tvoroch som milostnou túžbou, ktorá nie je v rozpore s cnosťou.

12. Všetky vlastnosti prírody < svetlo, nepokoj a temno - pochádzajú odo mňa, ale vedz, že ja im nepodlieham, oni sú však vo mne.

13. Svet je pomýlený týmito tromi vlastnosťami prírody a nechápe, že ja som večný, že som vysoko nad nimi.

14. Lebo je ťažké prekonať mámenie troch vlastností, ktoré sú prejavom mojich božských síl. Tí však, čo sa uchýlia ku mne, mámenie prekonajú.

15. Neuchyľujú sa ku mne ľudia zblúdili, nečestní a zlí, ktorým mamon hmoty zastrel poznanie, ani tí, ktorí majú sklony k silám temna.

16. Sú štyri druhy ľudí, ktorí s úctou ku mne konajú dobro: trpiaci, hľadajúci poznanie, túžiaci po úspechu a obdarení poznaním.

17. Z nich najlepší je človek obdarený dokonalým poznaním, oddane slúžiaci jedinému cieľu. Takému človeku som nado všetko ja, a on je nadovšetko mne.

18. Všetci tí sú naozaj šľachetní, ale len v človeku poznania nachádzam seba. Lebo mňa si zvolil za cieľ všetkého svojho úsilia.

19. Po mnohých zrodoch dôjde človek obdarený poznaním ku mne. Prevzácna je duša, ktorá vo mne spoznala prapôvodcu všetkého.

20. Tí, ktorých poznanie je zastreté túžbou po pôžitkoch, ktorí podliehajú svojej nižšej prirodzenosti, obetujú a klaňajú sa polobohom.

21. Ak niekto túži veriť v niektoré božstvo, ja mu dávam silu k tej viere.

22. Naplnený touto vierou snaží sa získať priazeň niektorého poloboha a on mu splní jeho túžby. V skutočnosti som to však ja, ktorý ich splní.

23. Ale odmena, ktorú dostanú títo ľudia obmedzeného poznania, je pominuteľná. Uctievači polobohov prídu k polobohom a tí, ktorí uctievať mňa, prídu ku mne.

24. Ľudia bez poznania mojej vyššej, večnej a neprejavenej podstaty sa domnievajú, že ja, nezjavný, som prijal zjavnú podobu.

25. Nie som poznateľný každému, pretože som zahalený mocnou vidinou, mámením zjavnej prírody. Nevedomci nechápu, že som nezrodený a večný.

26. Poznám, Ardžuna, minulosť, prítomnosť i budúcnosť, poznám aj všetky bytosti. Mňa však nikto nepozná.

27. Z túžob a nenávisťi povstáva klam dvojnosti a do tohto klamu vstupujú pri narodení všetky bytosti.

28. Avšak ľudia, ktorí cnostným životom odčinili svoje hriechy, sú oslobodení od klamu dvojnosti, uctievať ma a neochvejne v tom zotrávajú.

29. Tí, ktorí, hľadajúc vyslobodenie zo skazy a smrti, sa uchýľujú ku mne, spoznajú prapodstatu činov i všetkého bytia.

30. A tí, ktorí ma poznajú ako prapôvodcu všetkých bytostí, polobohov i obetí, poznajú ma i v hodine smrti.>

VIII. kapitola

1. Ardžuna sa spýtal: < Čo je najvyššou podstatou všetkého? Čo je podstatou vlastného ja? Aké sú následky činov? Čo je prapodstatou bytostí a čo je prapodstatou bohov?

2. Kto je v tomto tele pánom obete a ako ťa v hodine smrti poznajú tí, ktorí ovládli seba?>

3. Krišna odpovedal: < Najvyššia podstata je večná. Prirodzenou podstatou človeka je jeho bytie. Následkom činov sú opätovné zrody a osudy vtelených bytostí.

4. Podstata bytostí aj polobohov je prejavom vesmírnych síl Najvyššieho. Podstatou obete v tomto tele som ja sám.

5. Kto vo chvíli smrti, keď opúšťa telo, myslí len na mňa, príde ku mne. To je celkom isté!

6. Lebo čím je naplnená myseľ zomierajúceho človeka, na takú úroveň sa dostane duša, keď opustí telo, Ardžuna.

7. Preto sa usiluj stále si uvedomovať moju prítomnosť. Ak sa mi oddáš celou svojou myslou i nadvedomím, určite prídeš ku mne.

8. Ten, kto sústavne medituje a jeho myseľ neblúdi, ten dôjde, Ardžuna, k Najvyššiemu.

9. Kto vždy myslí na Pravládcu, jemnejšieho než najjemnejšia častica, nevyspytateľného udržiavateľa všetkého bytia, podobného slnku žiariacemu nad temnotou,

10. kto v hodine smrti, zdokonalený v joge, s dôverou a pevne sústredí životný dych medzi obočie, ten iste dospeje k Najvyššiemu.

Pod označením životný dych sa tu rozumie životná energia súvisiaca s dýchaním - prána. Jogíni majú na ovládanie prány prepracované špeciálne dýchacie techniky -

pránájámu. Sústredením prány do stredu medzi obočím, do tzv. tretieho oka, sa vytvárajú podmienky na mimozmyslové vnímanie. Treba si však všimnúť Krišnove slová, že taký človek má byť zdokonalený v joge, tj. všestrannej seba výchove - teda nestačí narábať len s dychom.

11. V krátkosti ti vysvetlím, ako do nehynúcej prapodstaty vstupujú znalci véd, ktorí z túžby po nej opakujú si slabiku ÓM, odopierajú si telesné pôžitky a dodržujú sľub mravného života.

Slabika ÓM patrí medzi zvukové vibrácie používané v joge - mantry. Symbolizuje počiatok i koniec všetkého. Významovo sa dá prirovnať ku slovu AMEN. Vyslovuje sa v duchu alebo nahlas, ťahavým, skoro spevavým spôsobom a vyvoláva upokojenie mysle a preladenie do meditatívneho stavu.

12. Kto sa myslou odpúta od všetkých telesných zmyslov, sústredí pozornosť do srdca a životný dych vedie do hlavy, ten zotráva v jogovej sústredenosti.

Telesné zmysly pôsobia rušivo na myseľ a tým odvádzajú pozornosť človeka smerom k okoliu. Preto je v joge prepracovaná metóda odpútania sa od rušivých zmyslových podnetov, tzv. pratjahára. Pravé sídlo vedomia nášho ja nie je v mozgu, ale v srdci. Preto vždy, keď pri gestikulácii chceme rukou ukázať na seba, vyjadriť ja, ukážeme alebo poklepeme si na prsia. Z tohto stredu svojej bytosti jogín vníma, čo sa v ňom odohráva, teda stadiaľ pozoruje svoju myseľ aj usmernenie životného dychu do hlavy, napríklad do tretieho oka.

13. Odriekajúc ÓM, jednoslabičný symbol prapodstaty, s myslou obrátenou ku mne, opustí telo a dospeje k najvyššiemu cieľu.

14. Pre toho, kto na mňa vytrvalo a s dôverou stále myslí, som vždy ľahko dosiahnuteľný, Ardžuna, lebo on mi stále oddane slúži.

15. Ušľachtilé duše, ktoré dosiahli najvyšší stav dokonalosti a došli ku mne, sa už viac nezrodia v pomínelnom svete utrpenia.

16. Všetky stvorené svety, aj tie najvyspelejšie, podliehajú zákonu návratov, Ardžu-

na. Kto však dospeje ku mne, ten sa už nevracia.

17. Tí, ktorí vedia, že deň Stvoriteľa trvá tisíc vekov a že po tisíc vekoch končí jeho noc, vedia, čo je deň a čo noc.

18. S príchodom dňa vznikajú z nezjavného všetky zjavné bytosti a s príchodom noci sa opäť rozplynú v tom, čo sa označuje ako nezjavné.

19. Všetky živé bytosti, ktoré znova a znova vznikajú, sa s príchodom noci rozplynú, bez vlastnej vôle, Ardžuna, a s príchodom dňa opäť vznikajú.

20. Nad týmto zjavným a nezjavným bytím je ešte vyššie nezjavné bytie, ktoré je večné, nezaniká, aj keď zanikne celý svet.

21. To najvyššie bytie sa nazýva nezjavným a večným. Hovorí sa o ňom, že je to najvyšší cieľ a kto k nemu dospeje, už sa nevracia. Je to moje najvyššie sídlo.

22. Je to zvrchovaný Najvyšší, Ardžuna, v ktorom spočíva celý stvorený svet a ku ktorému možno dôjsť úplnou oddanosťou.

23. Teraz ti však poviem, Ardžuna, kedy sa jogíni odchádzajú z tohto sveta vracajú a kedy sa nevracajú.

24. Ak odchádzajú ľudia znalí prapodstaty v čase svetla, dňa, v čase pribúdania mesiaca a v šiestich mesiacoch stúpania Slnka k vrcholu jeho dráhy, dospievajú k prapodstate.

25. Ak jogín odchádza v čase zahmlenia, v noci, v čase ubúdania Mesiaca a v šiestich mesiacoch klesania Slnka po jeho dráhe, vráti sa za svitu mesiaca.

26. Pretože cesty svetla a temna sú odjakživa cestami tohto sveta. Prvou človek odchádza natrvalo, druhou sa vracia.

27. Jogíni, Ardžuna, ktorí poznajú tieto dve cesty, nikdy neupadajú do neistoty. Preto buď vždy vytrvalý v joge, Ardžuna.

28. Jogín, ktorý toto všetko pozná, získal viac, než sa dá získať štúdiom posvätných textov, obeťami, pokáním a darmi. On speje k najvyššiemu cieľu.>

IX. kapitola

1. Krišna povedal: < Pretože nereptáš, odhalím ti teraz najskrytejšiu múdrosť a pravdu. Keď to pochopíš, oslobodíš sa od utrpení, ktoré prináša život na tomto svete.

2. Je to najčistejšia, skrytá, kráľovská múdrosť, zákonitosť. Dá sa ľahko pochopiť, príjemne sa podľa nej postupuje a má trvalú platnosť.

3. Ľudia, ktorí majú plytkú vieru v poriadok sveta, neprídu ku mne, Ardžuna, ale vracajú sa na cestu kolobehu vznikov a zánikov.

4. Moja skrytá podstata preniká celým týmto svetom. Vo mne sú všetky bytosti, ale ja na nich nezávisím.

5. A predsa, nie je to všetko, čo vo mne prebýva. Pozri na moju božskú moc, ktorá je tvorcom a udržiavateľom všetkých bytostí, ale ona nie je nimi pohltená.

6. Pochop, že tak ako sa vrtkavý vietor voľne pohybuje všetkými smermi v priestore, podobne sú i vo mne všetky bytosti.

7. Na konci vekov všetko stvorené splynie s mojou prapodstatou a na počiatku vekov všetko stvorím znova.

8. Svojou božskou mocou tvorím znova a znova zástupy bytostí, ktoré podliehajú zákonom prírody.

9. Ja však nie som týmito činmi pútaný, neľipnem na ich plodoch, Ardžuna, zotrvávam v nezávislosti.

10. Mojou mocou hmotná príroda plodí všetko živé i neživé, ja som príčinou pohybu vo vesmíre, Ardžuna.

11. Hlupákom som na posmech, keď beriem na seba ľudskú podobu, pretože nepoznajú moju božskú podstatu, to, že som Najvyšším Vládcom všetkého.

12. Beznádejne pomýlení svojimi činmi, túžbami i vedomosťami, upadajú do moci temna a neviery.

13. Ale ušľachtilé duše, ktoré sa upínajú ku mne, pretože vo mne spoznali večného pôvodcu všetkého stvorenia, sú pod mojou božskou ochranou.

14. Plní dôvery ma chvália a skláňajú sa predo mnou, sú pevní vo svojom úsilí a ich činy sú oddanou službou mne.

15. Iní prinášajú obeť rozvíjaním učnosti, uctievajú ma v celku, i v mnohých jednotlivých prejavoch, i v podobe celého vesmíru.

16. Som obetným obradom, som obeťou, som podielom obete za zosnulých, som liečivou rastlinou, som obetným maslom, obetným ohňom i obetovaním.

Tradičný obetný obrad obsahuje aj liatie rozpusteného masla do ohňa.

17. Ja som Stvoriteľom i Praotcom tohto sveta, som tým, čo má byť cieľom poznania, som očistnou slabikou ÓM, som múdrosťou védskych textov.

18. Som cestou, udržiavateľom, vládcom, svedkom, príbytkom, útočiskom a priateľom. Som vznikom, trvaním i zánikom, som miestom spočinutia, som večným semenom bytia.

19. Som zdrojom tepla, som pánom dažďa, som nesmrteľnosťou i smrťou, som bytím i nebytím, Ardžuna.

20. Znalci véd, užívajúci nápoj sómy a očistení od hriechov, ma uctievajú, aby prišli do neba. Dostanú sa do sveta polobohov a podľa svojich zásluh sa budú tešiť z jeho slastí.

Sóma bol v dobe védskych Árijcov nápoj rastlinného pôvodu, ktorý pôsobil na psychiku, vytváral tzv. rozšírené vedomie. Bol to pravdepodobne prostriedok na navodenie meditatívneho stavu pre ľudí, ktorí nemali dostatok pevnej vôle dopracovať sa k tomu cestou sebaučoby.

21. Keď si užijú nebeských slastí a odmena za ich zásluhy sa vyčerpá, vrátia sa do tohto sveta smrteľníkov. Tak opätovne prichádzajú a odchádzajú ľudia, ktorí z túžby po pôžitkoch žijú podľa učenia véd.

22. Tým, ktorí si ma vybrali za jediný cieľ svojho života a oddane mi slúžia, dávam všetko, čo potrebujú, a zachovávam im to, čo už majú.

23. Ale i tí, čo v dobrej viere obetujú iným božstvám, mne obetujú, Ardžuna, hoci uctievajú nesprávne.

24. Ja som pánom i prijímateľom všetkých obetí. Avšak tí, ktorí ma takto nepoznajú, sa sem vracajú.

25. Kto uctieva bohov, dôjde k bohom. Kto uctieva predkov, dôjde k predkom. Kto uctieva duchov, dôjde k duchom. Kto uctieva mňa, prichádza ku mne.

26. Od každého človeka, ktorý mi s čistým srdcom a láskou obetuje, prijímam všetko, ratolesť, kvet i vodu.

27. Čokoľvek robíš, ješ, obetuješ, dávaš, čokoľvek konáš ako pokánie, Ardžuna, vždy to rob ako obeť mne.

28. Tak sa oslobodíš zo zajatia následkov činov, nech už sú ich plody dobré či nedobré. Keď sa odriekaním zdokonalíš v joge, oslobodíš sa a dospeješ ku mne.

29. Všetky bytosti kladiem na roveň, nikto mi nie je milý ani nemilý. Avšak tí, čo sa mi s láskou oddávajú, sú vo mne a ja som v nich.

30. I najväčšieho hriešnika považujem za spravodlivého, ak sa mi oddá a viac nehreší, pretože sa rozhodol správne.

31. Rýchlo sa stane poriadnym človekom a dosiahne večný mier. Vyhlasujem, Ardžuna, že kto sa ku mne utieka, ten určite nezahynie.

32. Lebo ktokoľvek sa ku mne utieka, hoci by sa narodil žene z najbiednejších vrstiev, každý speje ku mne.

V originálnom texte sú vymenované ženy z najnižších dvoch kást indickej spoločnosti (vaišjovia a šúdrovia).

33. Tým skôr sa to týka cnostných duchovných učiteľov a kráľovských mudrcov. Preto keď už si na tomto nestálom a strastiplnom svete, utiekaj sa ku mne.

34. Mysli na mňa, uctievaj ma a s láskou sa skláňaj len predo mnou. Tak ovládni svoje ja, sprav si zo mňa najvyšší cieľ svojho života a prídeš ku mne.>

X. kapitola

1. Krišna pokračoval: < Vypočuj si ešte, Ardžuna, moje vysoko poučné slová, ktoré ti prinesú úžitok i potešenie.

2. Ani zástupy polobohov, ani veľkí mudrci nepoznajú môj pôvod a všetky moje vlastnosti, pretože oni všetci a úplne pochádzajú zo mňa.

3. Kto ma pozná ako Najvyššieho Pána všetkých svetov, nezrodeného a večného, tomu medzi smrteľníkmi zlo neublíži.

4. Múdrosť, poznanie, nepodliehanie klamu, zmierlivosť, pravdivosť, ovládnutie zmyslov a mysle, šťastie i utrpenie, zrod i smrť, strach i odvaha,

5. neublížovanie, vyrovnanosť, spokojnosť, sebaovládanie, dobročinnosť, sláva i potupa - všetky tieto prejavy bytostí pochádzajú zo mňa.

6. Ja som stvoril sedem veľkých mudrcov a som aj pôvodcom štyroch Manuov. Z nich pochádza terajšie svetské pokolenie.

Sedem legendárnych mudrcov - v indickej mytológii prví učitelia ľudstva. Manu - meno praotca ľudstva. Manuov bolo viac, pričom každému náleží jeden vesmírny vek (juga), ktorý sa končí svetovou pohromou. V súčasnosti sa nachádzame vo veku temna, ktorý je plný ohňa, dymu, nečistôt, železa a násillia (kalijuga).

7. Kto pravdivo pozná veľkolepé prejavy mojej všetkým prenikajúcej moci, ten nepochybuje a dôslednou seba výchovou speje ku mne.

8. Ja som pôvodcom a zdrojom všetkého. Tí, ktorí takto vnímajú moju podstatu, sú mi vedome plne oddaní.

9. Ja som cieľom ich myšlienok a životov. Pôsobí im potešenie, keď si ma môžu stále pripomínať a hovoriť o mne.

10. Tých, čo sa z lásky ku mne venujú seba výchove, obdarím schopnosťou pevne spočinúť v nadvedomí, ktoré im ukáže cestu ku mne.

11. Zotrúvajúc vo svojej nehynúcej podstate, dávam im jasné svetlo poznania, ktoré rozptyľuje temno nevedomosti.>

12. Ardžuna vyznal: < Ty si najvyšší duchovný princíp, najvyššie spočinutie, ty máš najvyššiu očistnú moc. Si večná Božská Osoba, najvyššia medzi božstvami,

nezrodený a všetkým prenikajúci Pán všetkého.

13. Tak ťa nazývajú všetci svätci i božskí mudrci: Nárada, Asita, Dévala a Vjása. To isté si mi oznámil aj ty sám.

Nárada - posol medzi božstvami a ľuďmi, mudrc, učiteľ a radca kráľov, tiež patrón hudby. Asita, Dévala - svätci a mudrci podľa indickej mytológie. Vjása - legendárny mudrc, autor Mahábharáty, otec Pándua a Dhrtaráštru.

14. Všetko, čo mi tu hovoríš, Krišna, musí byť pravda. Pane, veď ani božstvá, ani démoni nepoznajú tvoju podstatu.

15. Len ty sám, ktorý si Najvyšší, Stvoriteľ a Vládca bytostí, Boh božstiev a Pán sveta, poznáš sám seba.

16. Povedz mi, prosím, všetko o tvojich božských silách, ktoré prenikajú všetkými svetmi.

17. Ako ťa môžem spoznať, Najvyššieho Majstra jogy, ako mám na teba myslieť a ako si ťa mám uvedomovať, ó, Vznešený?

18. Povedz mi úplne všetko, Majstre, o tom, ako sa prejavuje pôsobenie tvojej moci. Nevieť sa dosť nabažiť tvojich poučných slov.>

19. Krišna odvetil: < Nuž, poviem ti len to najpodstatnejšie, lebo prejavy mojich božských síl sú nekonečné.

20. Som, Ardžuna, večným JA, ktoré sídli v srdci všetkých bytostí. Som vznikom, trvaním i zánikom všetkých bytostí.

21. Pre Áditjov som Višnuom, medzi nebeskými telesami som Slnkom, medzi Marutmi som Maríčim a medzi hviezdami som Mesiacom.

Áditji - skupina najvyšších božstiev. Medzi nimi je najvyšší božský otec Višnu, ktorého vteleným synom je Krišna, totožný s otcom. Marutovia - skupina božstiev vládnuca búrkam, bleskom, víchriciam ap. Medzi nimi je hlavný boh Maríčí, s ktorým sa Krišna takisto stotožňuje. Mesiac - popri Slnku najvýznamnejšie nebeské teleso, pokiaľ ide o jeho vplyv na Zem. Z verša je zrejmé, že rozličné mená božstiev sú odvodené od je-

diného Boha podľa jeho rozmanitých prejavov.

22. Medzi védami som Sámavédou, medzi božstvami som pánom Vasuov, pre zmysly som myslou a pre bytosti som vedomím.

Sámavéda - najdôležitejšia zbierka textov z 8. až 4. storočia pred n. l. Opisuje oslavné hymny a náboženské obrady. Vasuovia - nižšie božstvá, ktorým podliehajú rozličné deje v prírode.

23. Medzi Rudrami som Šivom, medzi polobohmi a démonmi som vládcom pokladov, medzi Vasuami som Bohom ohňa a medzi horskými končiarimi som horou Méru.

Rudrovia - božstvá vládnuce nad drsnými, až krutými prejavmi prírody. Šiva - vládca plodivých a ničivých síl. Méru - posvätná mýtická hora, sídlo bohov a duší spravodlivých.

24. Vedz tiež, že medzi kňazmi som veľkňazom Brhaspatim, medzi vojvodcami som Skandom, medzi vodstvami som oceánom.

Brhaspati - najvyšší učiteľ modlitieb a obradov. Skanda - Šivov syn, boh vojny, zosobnenie planéty Mars.

25. Medzi mudrcmi som Bhrguom, medzi slovami som jedinečným a večným ÓM, medzi obeťami som obeťou tichej modlitby, medzi horstvami som Himalájami.

Bhrgu - mudrc s nadprirodzenými schopnosťami. Obeť tichej modlitby (džapadžňa) sa považuje za najvyššiu, pretože je nehmotná. Zvyčajne je to mentálne, vytrvalé opakovanie posvätných mien alebo mantr (napr. ÓM). Tým sa stíši myseľ a privedie do stavu meditácie. Je to jedna z pomôcok jogy, vhodná najmä pre nepokojné povahy.

26. Medzi stromami som posvätným figovníkom, medzi božskými mudrcmi som Náradom, medzi ghandarvami som Čitharathom a medzi dokonalými som mlčanlivým mudrcom Kapilom.

Posvätný figovník - symbolický strom života (ašvattha). Ghandarvovia - nebeskí hudobníci na čele s Čitharathom. Kapila - slávny mudrc žijúci približne v piatom sto-

ročí pred n. l., ktorý pravdepodobne spracoval sánkhjovú filozofiu, ktorá sa prelína celou Bhagavadgítou.

27. Medzi koňmi som Uččajšravasom, stvoreným z nápoja nesmrteľnosti, medzi ušľachtilými slonmi som Airávatom, medzi ľuďmi som kráľom.

Uččajšravas - praotec pozemského koňa. Airávata - biely praotec slonov so štyrmi klami. Obaja vznikli z obete Stvoriteľa.

28. Medzi zbraňami som hromoklinom boha Indru, medzi kravami som kravou hojnosti, v plodivých silách som Kandarpom, medzi hadmi som Vásukim.

Indrov hromoklin - nepremožiteľná zbraň v tvare dvoch trojzubcov. Krava hojnosti - mýtická krava, ktorá svojmu majiteľovi splnila každé želanie. Kandarpa - boh milostnej túžby. Vásuki - sedemhlavý kráľ hadov.

29. Medzi Nágmi som Ánantom, vodnému tvorstvu som Varunom, medzi predkami som Arjamanom a medzi podmaniteľmi som Jamom.

Nágovia - národ, ktorý v dávnych dobách prenikol do Indie. Ich kultom bol kozmický veľhad Ánanta, niekedy označovaný aj menom Vásuki. Arjaman - správca duší zomrelých. Jama - boh smrti a pán podsvetia - triedi duše zomrelých, spravodlivých posielal do vyšších svetov, nespravodlivých do zatratenia.

30. Medzi obrami som Prahládcom, medzi mierami som časom, medzi zvieratami som levom, medzi vtákmi som Garudom.

Prahláda - nadľudská bytosť, syn kráľa démonov. Garuda - mýtický kráľ vtákov.

31. Medzi všetkým, čo očisťuje som očistným vetrom, medzi bojovníkmi som hrdinským Rámom, medzi rybami som žralokom, medzi riekami som Gangou.

Ráma - hrdina eposu Rámájána, jedno z vtelení Boha do podoby človeka (avatar).

32. Som počiatok stred a koniec všetkého, Ardžuna. Medzi učeniami som učením o pravej podstate JA, v sporoch som ich riešením.

33. Medzi hláskami som A, v skladbe slov tvorím ich význam. Som večný čas, som

Stvoriteľ, ktorého tvár je otočená na všetky strany.

34. Som smrťou, ktorá všetko pohlcuje, som pôvodcom budúcnosti. V ženách som ich kúzlom, trpezlivosťou, pamäťou, spanilosťou, výrečnosťou, vytrvalosťou a múdrosťou.

35. Medzi spevmi som chválospevom, medzi veršami som gajátrí, medzi mesiacmi som vrcholom zverokruhu, medzi ročnými obdobiami som jarou.

Gajátrí - obľúbený, rytmicky usporiadaný verš, pozostávajúci z troch častí, každá obsahuje osem slabík.

36. Som hrou falošného hráča, som silou siláka, som vznešenosťou vznešeného, som víťazstvom víťazov, som úsilím snaživých, som odvahou smelých.

37. Pre Vršniovcov som Vásudévom, pre Pánduovcov som Dhanandžajom, pre mudrcov som Vjásom, pre veštcov som Ušanom.

Vršniovci - prapredkovia Krišnovho rodu. Vásudéva - pán vesmíru, prímene Krišnu po otcovi. Dhanandžaja - koruna tvorstva, syn šťastia. Ušanas - mudrc s nadprirodzenými schopnosťami.

38. Som žezlom vládcov, prezieravosťou víťazov, tajomstvom v záhadách, poznáním osvietených.

39. Som zárodokom všetkých bytostí, Ardžuna, a niet ničoho živého či neživého, čo by mohlo byť bezo mňa.

40. Nekonečné a neohraničené sú prejavy mojej božskej moci. Odhalil som ti však len niektoré.

41. Nech už je touto mocou a vznešenou silou stvorené čokoľvek, vedz, že je to len časť mojej božskej veľkoleposti.

42. Načo to chceš, Ardžuna, všetko toto vedieť? Jedinou svojou čiastočkou podopieram tento svet a prenikám ním.>

XI. kapitola

1. Ardžuna povedal: < Rozptýlil si moju neznalosť, priateľsky si mi odhalil najväčšie tajomstvo, tajomstvo podstaty môjho bytia.

2. Ty, ktorého zrak je čistý ako kvet lotosa, si mi podrobne porozprával o vzniku a zániku bytostí i o tvojej nehynúcej vznešenosti.

3. Iste je to tak, ako si povedal, ó, Najvyšší. Ja však túžim uvidieť tvoju božskú podobu, Zvrchovaný Pane.

4. Zjav mi, ó, Vládca, svoju nehynúcu podobu, ale až keď usúdiš, že znesiem pohľad na ňu.>

5. Krišna súhlasil: < Podívaj sa, Ardžuna, na moje storaké, ba tisícoraké podoby, mnohofarebné a mnohotvárne.

6. Podívaj sa na Aditjov, Vasuov, Rudrov, na oboch Ašvinov a tiež na Marutov, na mnohé podivuhodnosti, ó, Bharatovec.

Ašvinovia - božskí blíženci, vládcovia úsvitu a súmraku, liečiteľia bohov a priatelia ľuďí.

7. A teraz sa podívaj, Ardžuna, ako je celý pohyblivý i nepohyblivý svet obsiahnutý vo mne. Čo viac by si mohol ešte vidieť?

8. Tvoje oči však nie sú na to uspôsobené, preto ti prepožičiam zrak bohov. Hľad' na moju božskú tvorivú moc!>„

9. Sandžaja pokračoval: „Po týchto slovách, ó, kráľu, sa Veľký Vládca stvorenia zjavil Ardžunovi vo svojich božských podobách.

10. Mal nespočítateľné množstvo úst, očí, tvarov, božských ozdôb a nebeských zbraní,

11. božských kvetov, vôní, mastí a odevov. Mal čarovnú podobu neobsiahnuteľného božstva s množstvom tvárí obrátených na všetky strany sveta.

12. Jas jeho vznešeného ducha bol úžasný, akoby na nebi žiarilo tisíc slnc.

13. A na tomto zjave Boha všetkých božstiev videl Pánduovec jednotu celého vesmíru.

14. V úžase sa Ardžunovi zježili vlasy. Zopál ruky a sklonil sa pred Bohom.

15. Ardžuna povedal: < Ó, Bože, vidím na tvojom tele všetky božstvá i všetky bytosti, vidím Brahma na lotosovom tróne, všetkých mudrcov i božstvá hadov.

Brahma - meno Stvoriteľa, prvej bytosti vo vesmíre, zosobnenie tvorivej vesmírnej sily - brahmy (s malým počiatočným písmenom). Výraz brahma znamená univerzálny princíp, ale aj silu slova (vibrácie), pomocou ktorého sa princíp realizuje. Božstvá hadov - mýtické bytosti. Napríklad had Ánanta obopína svojím telom celú Zem a symbolizuje tak nekonečno.

16. Vidím ťa všade a vo všetkom, v nespočetných podobách, s nespočetným množstvom rúk, brúch, úst, očí, ale nedovidím začiatok, stred ani koniec tvojho zjavu, spodobňujúceho celý vesmír, Pane.

Nespočetné množstvo rúk, očí, brúch - symbol toho, že Pán všetko ovláda, všetko vidí a nakoniec všetko v Ňom skončí.

17. Vidím ťa s helmou, kyjom a diskom, ako plápoláš na všetky strany jasom ohňa a slnka. Si neobsiahnuteľný a ťažké je čo iba pozrieť na teba.

18. Si nesmrteľný prazáklad vesmíru, si najvyšší cieľ poznania, si odveký zákonodarca a opora sveta, vidím v tebe večného Pána.

19. Vidím tvoju neohraničenú silu bez počiatku, stred a konca, s nekonečným počtom rúk. Slnko a Mesiac sú tvojimi očami, ústami je žeravý oheň, tvoja žiara spaľuje celý tento vesmír.

20. Ty obsahuješ všetok priestor medzi nebom a zemou, v tebe sú všetky strany sveta, všetky tri svety sa dívajú s bážňou na tvoju úžasnú podobu, ó, Najvyšší.

21. Do teba vstupujú zástupy bohov a mnohí z nich ťa s bážňou vedia so zopnutými rukami. Zástupy veľkých mudrcov a svätcov ťa oslavujú a ospevujú.

22. Rudrovia, Áditjovia, Vasuovia, Sádjhovia i všetky nižšie božstvá, Ašvinovia a Marutovia, duše zosnulých, zástupy ghandarov, démoni i tí, ktorí dospeli k dokonalosti, všetci žasnú pri pohľade na teba.

Sádjhovia - nižšie božstvá, synovia boha Dharmu.

23. Pri pohľade na tvoju nekonečnú podobu, s tisíckami úst, očí, rúk, nôh, brúch a strašlivých tesákov, sa chvejú svety, i ja, Pane.

24. Lebo keď vidím, ako sa dotýkaš nebies a žiariš nespočetnými farbami, keď vidím tvoje obrovské ústa a planúce oči, celý sa chvejem a nedokážem sa upokojiť, ó, Višnu.

25. Keď vidím tvoju tvár s hroznými tesákmi, ako všetko spaľuje v ohni času, strácam vo svete orientáciu a neviem, kde sa mám skryť. Zmiluj sa nado mnou, ó, Vládca bohov a príbytok sveta.

26. Všetci synovia kráľa Dhrtaráštru i zástupy vládcov, tiež Bhíšma, Dróna i Karna, vozatajov syn, aj naši najlepší bojovníci,

27. všetci sa rútia do tvojich úst s hroznými tesákmi. Niektorí z nich uviazli medzi zubami, s rozdrvenými lebkami.

Bhíšma, Dróna, Karna - Ardžunovi príbuzní, ktorí sa na strane Kuruovcov chystali bojovať proti Pánduovcom.

28. Všetci títo hrdinovia vo svete ľudí sa rútia do tvojich planúcich úst, ako keď sa rieka rúti do mora.

29. K svojmu zániku sa do tvojich úst ženú ľudia, ako keď hmyz letí do ohňa.

30. Všetky svety pohlcuješ svojím jazykom a spaľuješ svojimi ohnivými ústami. Tvoja ohnivá žiara, ó, Višnu, zasahuje celý svet a spaľuje ho.

31. Buď pozdravený, milosrdný a najlepší z bohov. Vysvetli mi túto tvoju strašlivú podobu. Chcel by som ťa pochopiť.>

32. Krišna povedal: < Som čas, ktorý raz zahladí tieto svety, keď k tomu dozrejú. Všetci títo bojovníci, ktorí tu teraz stoja proti sebe, zaniknú, s výnimkou vášho rodu, a to aj bez tvojho pričinenia.

33. Preto sa vzchop, premôž útočníkov, zvíťaz a potom spravodlivo vládni. Lebo ja som už dávno rozhodol o porážke týchto bojovníkov. Ty buď len nástrojom mojej vôle.

34. Veď Dróna, Bhíšma, Džajadratha, Karna a ostatní sú pre mňa už mŕtvi. Preto sa netráp, bojuj a zvíťaziš.>,,

35. Jasnovidný Sandžaja pokračoval: „Keď si rozochvený Ardžuna vypočul tieto Krišnove slová, zopäl ruky a sklonil sa pred ním s trasúsím sa hlasom.

36. Ardžuna povedal: < Celý svet, Krišna, sa teší z tvojej veľkosti úplne oprávnene. Svätci sa pred tebou skláňajú v hlbokoj úcte a démoni v hrôze utekajú.

37. Je nemožné neuctievať ťa, šľachetného Stvoriteľa, vznešenejšieho než tvorivý princíp zjavného sveta, ó, Pane božstiev, spočinutie sveta. Ty si večné ÓM, bytie i nebytie, ty si nad všetkým.

38. Si najväčší medzi božstvami, si najpoprednejší, najstarší, si konečný cieľ sveta. Ty všetko poznáš, príčiny i následky, si najvyšší príbytok všetkého bytia, prenikáš v mnohých podobách celým stvorením.

39. Si Bohom vetra, ohňa, vôd, si Vládcom noci a smrti. Si Stvoriteľom a Vládcom všetkého. Sláva ti, tisíckrát sláva, sláva a opäť sláva!

40. Ty si všetkým. Sláva ti po každej stránke! Si bezhraničná moc a statočnosť, prelínaš sa všetkým, lebo ty všetko si.

41. Nevedel som o tvojej veľkosti, keď som si čokoľvek k tebe dovolil, keď som ťa oslovil Krišna alebo priateľa, či už z neobanlivosti alebo z náklonnosti.

42. Ak som bol k tebe neúctivý žartovaním pri hre, pri odpočinku, pri jedle, alebo keď sme spolu sedeli, sami i v spoločnosti, odpusť mi, ó, Najvyšší.

Krišna sa prejavil Ardžunovi ako božské vtelenie až tesne pred bojom s Kuruovcami. Dovtedy žili ako rovnocenní priatelia na kráľovskom dvore a Krišna neraz povyvádzal mnohé huncútstva.

43. Si praotcom všetkého, čo sa vo vesmíre hýbe i nehýbe, si Najvyšší Ctihodný Učiteľ a ani v troch svetoch sa ti nikto nevyrovná, nikto ťa nepredstihne vo tvojej neprekonateľnej moci.

44. Preto sa pred tebou skláňam, kladiem tvár do prachu a pokorne ťa prosím, buď ku mne zhovievavý ako otec k synovi, priateľ k priateľovi alebo milý k milej.

45. Som rozrušený a chvejem sa v úžase z nevidaného pohľadu na teba. Preto maj so mnou zľutovanie, Vládca bohov a Spočinutie vesmíru. Ukáž sa mi vo svojej ľudskej podobe.

46. Chcel by som ťa opäť vidieť s bojovou čelenkou, s kyjakom, diskom, lastúrou a lotosovým kvetom v rukách. Zjav sa, ó, tisícruký, v predchádzajúcej podobe.>

47. Krišna povedal: < Zo svojej milosti a nadpozemskej moci, Ardžuna, som sa ti zjavil vo svojej zvrchovanej podobe, neobmedzenej, krásnej, vesmírnej a prapôvodnej, ktorú ešte nikto pred tebou nevidel.

48. Ani za pomoci véd, ani obeťami, ani štúdiom, ani darmi, ani obradmi, ani tvrdým životom kajúcnika, nikto z ľudí ma nemôže vidieť tak, ako si ma videl ty, predčiaci všetkých Kuruovcov.

49. Nedes sa a nežasni nad mojou podobou. Bez strachu a s čistým srdcom sa na mňa opäť poďívaj.>„

50. Jasnovidný Sandžaja pokračoval: „S týmito slovami sa Krišna ukázal Ardžunovi vo svojej predchádzajúcej podobe. Svojím miernym vzhľadom ho tento ušľachtilý duch upokojil.

51. Ardžuna povedal: < Keď sa teraz dívam, Majstre, na tvoju mierumilovnú ľudskú podobu, obnovuje sa mi prirodzená duševná rovnováha, som opäť sám sebou.>

52. Krišna dodal: < Aj samotní bohovia by radi videli podobu, v ktorej som sa zjavil tebe, ale je to veľmi ťažko dosiahnuteľné.

53. Ani pomocou véd, ani pokáním, ani darmi a obeťami sa nedá dosiahnuť taký pohľad na mňa, aký sa naskytol tebe.

54. Len úplnou oddanosťou je možné vidieť a poznať ma takto pravdivo, Ardžuna.

55. Kto všetky svoje činy obetuje mne, pre koho som najvyšším cieľom, kto mi je oddaný, kto neprechováva ani lipnutie, ani nenávisť, ten ku mne dospeje, Ardžuna.>

XII. kapitola

1. Ardžuna sa spýtal: < Sú dokonalejší tí, čo ťa v neustálom sebaovládaní oddane uctievať ako Osobu, alebo tí, čo ťa uctievať ako nezjavné a neosobné božstvo?“

2. Krišna odpovedal: < Za najoddanejších považujem tých, ktorí naplnení dôverou ma neustále uctievať ako Osobu.

3. Tí, ktorí uctievať nezjavné, nehynúce, všadeprítomné, myslou neobsiahnuteľné, neosobné, nemeniteľné a večné,

4. ktorí ovládli svoje zmysly, sú ustálení vo svojom nadvedomí a sú šťastní šťastím všetkých bytostí, prídu ku mne takisto.

5. Ťažšie to však majú tí, čo uctievať nezjavné, pretože im v tom prekáža puto ich vlastnej telesnosti.

6. Avšak tí, čo mi obetujú všetky svoje činy, vzhliadajú ku mne, myslia na mňa a nechvejne ma uctievať,

7. celou svojou myslou sú ponorení vo mne, tí budú čoskoro vyslobodení z kolobehu zánikov, Ardžuna.

8. Sústreď na mňa celú svoju myseľ, stožni so mnou svoje nadvedomie a určite spočinieš vo mne.

9. Ale ak nie si schopný úplne na mňa sústrediť myseľ, synu šťasteny, snaž sa ma dosiahnuť vytrvalým cvičením sústredenosti.

10. Ak nie si schopný cvičiť sa v sústrednosti, konaj všetky činy ako službu mne a dospeješ k dokonalosti.

11. Ak nedokážeš ani to, uč sa ovládnuť svoje sebestvo, hľadaj útočisko u mňa a zriekni sa plodov všetkých činov.

12. Múdrost' je cennejšia než odopieranie si, nad múdrost'ou je meditácia a nad meditáciou je zrieknutie sa plodov činov. Keď sa ich zriekneš, dosiahneš mier.

13. Človek, ktorý nepozná nenávisť a sebestvo, netúži po vlastníctve čohokoľvek, rovnako prijíma slasť i strasť, je trpezlivý, súcitný ku všetkým bytostiam a vie odpúšťať,

14. kto je vždy spokojný, ovládajúci sa, vytrvalý v predsavzatiach, myslou i nadvedomím oddane obrátený ku mne, taký človek mi je drahý.

15. Milý mi je aj človek, ktorého sa ľudia neobávajú a ktorý sa neobáva ich, nad ktorým nemajú moc radosti, hnev, strach ani nepokoj.

16. Milý mi je, kto nič nežiada, žije čisto, múdro, je nestranný a nebojácny, kto sa vzdal márnivých činov a je mi oddaný.

17. Milý mi je človek, ktorý nepodlieha radostiam, nenávisť ani smútku, ktorý po ničom netúži, ktorý sa dostal nad protirečivosť dobra a zla a je mi úplne oddaný.

18. Kto je nestranný k priateľovi i k nepriateľovi, koho nezvráti ani chvála ani hana, ani teplo ani chlad, ani radosť ani trápenie, kto na ničom nelipne,

19. kto je povznesený nad pocty i urážky, kto je tichý, vždy spokojný, nepútaný domovom, kto má ustálenú myseľ a je mi oddaný, taký človek mi je drahý.

20. Mimoriadne milí sú mi ľudia, ktorí s plnou vierou a oddanosťou ku mne vyznávajú toto nepominuteľné učenie o pravej ceste životom.>

XIII. kapitola

1. Ardžuna poprosil: < Pouč ma, Krišna, o prírode, o duši, o tele, kto pozná úlohu prírody a čo treba o tom vedieť?>

2. Krišna odpovedal: < Toto telo je dielom prírody a múdry je ten, kto pozná pôsobenie prírody. Vedz, ó, Bharatovec, že ja poznám úlohu celej prírody. Pravé poznanie spočíva v poznaní vlastností prírody i v poznaní toho, kto ju pozná.

3. Vypočuj si, v krátkosti ti rozpoviem, čo je príroda, načo je, ako sa mení, aké sú jej vlastnosti a kto je jej znalcom.

4. Mudrci veľakrát dobre a presvedčivo popísali Ducha všetkého stvoreného slovami, výrokmi a oslavnými veršami.

5. Zem, voda, oheň, vzduch a priestor, jasťvo, nadvedomie a to, čo je nepozorovateľné, päť telesných zmyslov a päť zdrojov zmyslových podnetov, ruky, nohy, hlas, pohlavie, vylučovacie otvory a myseľ,

6. túžba a odpor, slasť a bolesť, cit a vôľa, aj všetky vzájomné prepojenia - to je krátky popis prírody a jej účinkov.

7. Pokora, neublížovanie, skromnosť, súcit, poctivosť, úcta k učiteľovi, čistota, vytrvalosť, sebaovládanie,

8. nepodliehanie vášňam a sebestvu, poznanie, že zrod, choroba, staroba a smrť sú len reťazou utrpení,

9. nelipnutie, nepripútanosť k deťom, k manželke, k domovu, stálosť mysle v zdare i nezdare,

10. trvalá láska ku mne, dosiahnutá dôslednou sebvýchovou a sebazpoznaním, uprednostňovanie samoty a vyhýbanie sa nevedomému davu,

11. vytrvalosť v hľadaní svojej podstaty a porozumenie zmyslu tohto hľadania - to všetko je poznaním. Čokoľvek ostatné je nevedomosťou.

12. Poviem ti, čo treba poznať, aby sa človek vymanil z osídíel smrti. Poznať treba Najvyššieho Ducha, ktorý je bez počiatku a ktorého sa netýka bytie ani nebytie.

13. Všade sú jeho ruky, nohy, oči, hlavy, tváre, uši - je vo všetkom, všetkým preniká.

14. Zdanlivo má vlastnosti všetkých telesných zmyslov, no zmyslom nepodlieha. Na ničom nelipne, no všetko udržiava. Je bez vlastností, ale ich používa.

15. Prebýva v bytostiach i mimo nich, je nehybný i hýbe sa, je nepostrehnuteľne jemný, je vzdialený, a predsa prítomný.

16. Je nedeliteľný, no javí sa ako rozdelený do všetkých bytostí. Treba vedieť, že bytosti tvorí, udržiava i pohlcuje.

17. Vo všetkom, čo je číre je svetlom, ktoré prekonáva temnotu. Je predmetom i cieľom poznania, je poznaním. On prebýva v srdciach všetkého tvorstva.

18. Stručne som objasnil, čo je príroda, čo je poznanie a čo treba poznať. Kto toto pochopí a je mi oddaný, dospeje ku mne.

19. Príroda i Všemohúci sú bez počiatku, a vedz, že všetky vlastnosti a premeny sú výsledkom pôsobenia prírody.

20. Vzťah medzi pôsobením, predmetom pôsobenia a účinkom pôsobenia náleží prírode. Pocit blaha a utrpenia náleží duši.

21. Duša spätá s prírodou pociťuje to, čo vzniká z vlastností prírody. Vteliuje sa buď do čistého, alebo nečistého lona podľa toho, na čom predtým človek lipol.

22. Vedz, že Duch v tele je Pánom, zvrchovaným JA, udržiavateľom života, pozorovateľom, schvaľovateľom i používateľom.

23. Kto takto pozná dušu i prírodu s jej vlastnosťami, oslobodí sa od ďalších návratov bez ohľadu na to, čím sa v živote zapodieva.

24. Niektorí spoznávajú Ducha vo svojej duši cestou meditácie, iní ho nachádzajú rozumovým skúmaním a podaktorí konaním nezištných skutkov.

25. Avšak tí, čo to nedokážu, môžu uctievať Najvyššieho prostredníctvom zvestovaného učenia. I oni sa vyhnú smrti, ak sa riadia tým, čo im bolo zvestované.

26. Všetko stvorené, či už sa to hýbe alebo nehýbe, sa rodí zo spojenia prírody a duše, ó, najmocnejší z Bharatovcov.

27. Kto vidí v podstate všetkých bytostí jediného Najvyššieho, ktorý nezanikne, i keď oni zaniknú, ten vidí správne.

28. Lebo keď vidí vo všetkom tú istú podstatu, neubíja si dušu sebestvom a kráča najvyššou cestou.

29. Kto pochopil, že činy sú dielom vlastností prírody, že vtelený Duch činiteľom nie je, ten správne pochopil.

30. Kto pochopil, že všetky bytosti majú jedinú podstatu, v ktorej je obsiahnuté všetko, čoskoro dospeje k Duchu.

31. Pretože Najvyšší Duch je večný a nemá vlastnosti prírody, Ardžuna. On nič nekoná a nič sa ho nedotýka, hoci je spojený s telom.

32. Tak ako je stály nekonečný a prázdny priestor, v ktorom sa nachádza všetko, tak je stály aj Duch, hoci je spojený s telom.

33. Tak ako jediné Slnko ožaruje celý priestor, tak aj celé telo ožaruje jeho Pán, ó, Bharatovec.

34. Tí, čo vnútorným zrakom poznania dokážu vidieť rozdiel medzi prírodou a jej znalcom, môžu sa oslobodiť z pút prírody a dospieť k Najvyššiemu.>

XIV. kapitola

1. Krišna pokračoval: < Teraz ťa oboznámim s najlepším a najvyšším poznaním. Mudrci, ktorí si ho osvojili, dosiahli vrchol dokonalosti.

2. Tí, čo toto poznanie prijali a stotožnili sa so mnou, nevracajú sa už do kolobehu životov a nemajú strach zo zániku sveta.
3. Najvyšší Duch je Ionom, do ktorého ukladám zárodky všetkých bytostí a z ktorého sa rodia, ó, Bharatovec.
4. Najvyšší Duch je pravým Ionom každej bytosti, nech už sa ona rodí z ktoréhokolvek lona. Som otcom, Ardžuna, ktorý do lona vkladá semeno.
5. Nesmrteľná duša je v tele spútaná tromi vlastnosťami prírody - svetlom, nepokojom a temnom, ó, mocný vodca.
6. Vlastnosť svetla - jeho jasnosť a čistota, púta dušu oslobodením od lipnutia, blaženosťou a poznaním, ó, šlachetný.
7. Nepokoj má povahu vášne. Vzniká z lipnutia a lačnosti. Dušu púta túžbou získať plody činov.
8. Temno má pôvod v nedostatku poznania a je príčinou pomýlenia bytostí. Dušu púta nezaujmom, povrchnosťou a tuposťou.
9. Svetlo súvisí so šťastím, nepokoj s činmi a temno, ó, Bharatovec, zahaľuje poznanie a vedie k ľahostajnosti.
10. Svetlo môže prevládať nad nepokojom a temnom, podobne môže nepokoj prevládať nad svetlom a temnom a takisto temno môže prevládať nad svetlom a nepokojom, ó, Bharatovec.
11. Ak človek vyžaruje jas poznania, potom u neho prevláda čistota.
12. Chtivosť, náhlivosť, prehnaná podnikavosť, neposednosť a neukojiteľná túžba po veciach je znakom nadvlády nepokoja.
13. Tuposť, nečinnosť, ľahostajnosť a pomýlenosť sa rodí z nadvlády temna.
14. Ak sa vtelená duša stotožní s prevahou svetla, neskôr sa zrodí do čistého sveta tých, čo dosiahli vysoký stupeň poznania.
15. Kto odchádza pod nadvládou nepokoja, zrodí sa medzi tými, čo lipnú na plodoch činov. Kto odchádza v prevahe temna, zrodí sa medzi zblúdilými.
16. Ovocím svetla sú dobré a čisté skutky, ovocím nepokoja je trápenie a ovocím temna je hlúposť.
17. Poznanie sa rodí zo svetla, chtivosť z nepokoja. Nedbanlivosť, poblúdenie a hlúposť vznikajú z temna.
18. Tí, čo žijú vo svetle, spejú k výšinám. Tí, čo žijú v nepokoji, stoja na mieste. Tí, čo žijú v temne, klesajú a upadajú.
19. Kto je múdry, vie, že okrem vlastností prírody tu niet iného činiteľa. Ak si uvedomuje ešte aj Najvyššieho, ktorý je nad nimi, dospeje ku mne.
20. Kto prekoná tri vlastnosti splodené prírodou, vyslobodí sa z utrpenia staroby, smrti a kolobehu zrodov, dospeje k nesmrteľnosti.>
21. Ardžuna sa spýtal: < Čím sa vyznačuje človek, ktorý sa snaží prekonať tri vlastnosti prírody? Ako sa správa? Ako tie vlastnosti prekonáva?>
22. Vznešený odvetil: < Keď sa prejaví niektorá z vlastností - svetlo, nepokoj alebo temno, nepociťuje k nim odpor, ale ani po nich netúži, keď sa vytratia, ó, Pánduovec.
23. Kto si zachová pokoj a nenechá sa vlastnosťami prírody vyviesť z rovnováhy, lebo si je vedomý, že činiteľom sú len tie vlastnosti,
24. kto je múdry a rovnako prijíma radosti i trápenie, zotráva vo svojej vnútornej podstate a na roveň kladie hrudu, kameň i zlato, kto rovnako prijíma príjemné i nepríjemné, chválu i hanu,
25. koho sa nedotknú pocty ani poníženie, kto rovnako nestrane pristupuje k priateľom i nepriateľom, kto úplne zanechal ziskuchtivé činy- taký človek prekonal vlastnosti prírody.
26. Aj ten je hoden splynúť s Duchom, kto ovládne seba a s oddanosťou mi slúži.
27. Lebo ja som podstatou nesmrteľného a večného Ducha, večného poriadku a dokonalého blaha.>

XV. kapitola

1. Krišna pokračoval: < Znalci véd hovoria o večnom figovníku, ktorého korene sú otočené nahor, vetvy dolu, k zemi, a jeho listy sú chválospevmi.

2. Vetvy sa pôsobením vlastností prírody rozbiehajú nahor i nadol, ratolesti predstavujú zmyslové predmety a korene pripútanosť človeka k hmote.

V Indii rastie figovník, ktorého korene bežia po kmeni až k vetvám. Vysvetlení večného figovníka je viacero. Jedno hovorí, že symbolizuje vzťah medzi svetom hmoty a duchovným. Mylné sme zakorenení vo svete hmoty a svojimi zmyslami sa pokúšame preniknúť k hmote i k duchovnému. Naše korene sú však v duchovnom.

3. Svetský človek nedokáže pochopiť celé rozpätie a podstatu figovníka. Až keď ostrou sekerou nelipnutia zotne tento mohutný strom,

4. potom môže hľadať cestu, ku ktorej dospeli tí, čo našli útočisko v Stvoriteľovi všetkého, a z ktorej sa už nevracajú.

5. Tí, čo sa zbavili veľikášstva, klamu, zla, lipnutia, a zotrúvajú vo svojej podstate odvrhli túžby po mamone, čo prekonalí rozporuplnosť blaha a utrpenia, tí kráčajú onou večnou cestou.

6. Oni bezpečne a natrvalo dospejú k môjmu najvyššiemu príbytku, kam nesiahajú lúče slnka, mesiaca ani ohňa.

7. Len malá časť mojej podstaty tvorí dušu ľudí žijúcich na svete a duša pôsobí prítiažlivo na päť zmyslov a myseľ, ktoré väžia v prírode.

8. Najvyšší dušu prináša, keď vstupuje do tela a odnáša ju, keď telo opúšťa na ďalšiu púť - ako keď vánok nesie vôňu.

9. Duša je v sluchu, zraku, hmote, chuti, čuchu i v mysli, ona vníma zmyslové predmety.

10. Zaslepení ľudia ju nevidia, ani keď vníma pôsobenie vlastností prírody, ani keď zotrúva v pokoji, ani keď odchádza. Vidia ju však tí, ktorým sa otvorilo oko poznania.

11. Nachádzajú ju v sebe tí, čo sa venujú sebvýchove, ale nedbanliví slabosi ju nevidia, ani keby to chceli.

12. Vedz, že ja som pôvodcom jasu slnka, mesiaca i ohňa, ktorý ožaruje celý svet.

13. Ja dávam život všetkým bytostiam na zemi podobne, ako rosa živí rastliny za mesačnej noci.

14. V tele tvorov, ktoré dýchajú, som ohňom trávenia a cez vdychy a výdychy spaľujem potravu.

15. Zotrúvam v srdci všetkého bytia, som zdrojom pamäti, poznania i ukončením neistoty. Poznanie získané štúdiom vied vedie len ku mne, lebo ja som ich tvorcom.

16. Každá bytosť obsahuje dve zložky: hynúcu a nehynúcu. Hynie všetko stvorené, nehynúce je vysoko nad tým.

17. Avšak čosi iné je Najvyššia Osoba, Najvyšší Večný Pán, ktorý preniká všetkým a udržiava všetky svety.

18. Ja stojím nad hynúcim i nehynúcim, preto ma védy i svet velebia ako Najvyššieho.

19. Kto ma bez pochybností pozná ako Najvyššieho, ten vie všetko a uctieva ma celou svojou bytosťou, ó, Bharatovec.

20. Zvestoval som ti toto najskrytejšie poučenie, ó, šľachetný. Kto ho pochopí, stane sa mudrcom, ktorý dovŕšil všetko, čo bolo dovŕšiť treba.>

XVI. kapitola

1. Krišna pokračoval: < Statočnosť, vytrvalá snaha o sebaopoznanie, čistota myšlienok, sebaovládanie, oddanosť, štúdium posvätných textov, pokánie a čestnosť,

2. znášateľnosť, pravdivosť, láskavosť, odriekanie, mierumilovnosť, súcit, šľachetnosť, nezištnosť, skromnosť a stálosť,

3. veľkomyselnosť, neohrozenosť, zhovievavosť, trpezlivosť, dobroprajnosť a pokora - to sú vlastnosti ľudí s božským osudom, ó, Bharatovec.

4. Pokrytectvo, veľikášstvo, pýcha, zlosť, surovosť a hlúposť - to sú, Ardžuna, vlastnosti ľudí s démonským osudom.

5. Božský osud vedie k vyslobodeniu, démonský k otroctvu.

6. Tvory na tomto svete sú božské a démonské. O božských som ti už povedal dosť, teraz si vypočuj o démonských.

7. Démonskí ľudia nevedia správne posúdiť hodnotu a význam činov. Chýba im vlastnosť svetla, správne skutky, poznanie pravdy.

8. Tvrdia, že na svete niet pravdy a poriadku, že niet pána, že niet zákonitostí, že všetko je dielom náhody a chtivosti.

9. Títo nerozumní ľudia chabého ducha sú zlostnými nepriateľmi a ničiteľmi sveta.

10. Žijú v pokrytectve, namyslenosti a neusporiadanosti, len pre svoje nenásytné žiadosti. Zblúdilo sa držia nesprávnych predstáv a zámerov.

11. Majú stále množstvo starostí, ktoré sa končia až ich smrťou. Za najvyšší cieľ života považujú ukájanie svojich túžob, ktoré sú pre nich najdôležitejšie.

12. Tak spútaní túžbami a hnevom, posadnutí mamonou, snažia sa nevyberavými spôsobmi hromadiť majetok, len aby dosiahli cieľ.

13. Podarilo sa mi ukojiť jednu túžbu, idem za ďalšou. Získal som majetok, nadobudnem ešte ďalší.

14. Porazil som jedného odporcu, porazím aj ostatných. Ja som pán, ja si užívam, ja som úspešný a mocný.

15. Ja som z bohatého a urodzeného rodu, ja nemám seberovného. Ja si získam uznanie svojou štedrosťou, ja budem obdarúvať, ja budem šťastný. Tak uvažuje nerozumný.

16. Tak títo ľudia upadajú do osídiel klamu, pútaní mamonou a zaplavení množstvom nepokojných myšlienok rútia sa do odporného pekla.

17. Namyslení, posadnutí pýchou na svoje bohatstvo a postavenie, pokrytecky a povrchné konajú obeť.

18. Ovládnutí sebestvom, mocou, žiadostivosťou a hnevom, nenávidia ma títo neprajníci aj sami v sebe, aj v iných ľuďoch.

19. Týchto nenávisťných, nemilosrdných a nečistých ľudí opätovne vraciam v kolobehu životov do démonských zrodov.

20. Zrod za zrodom sa títo hlupáci ocitajú v démonských lonách, nikdy ku mne nepri-

du, Ardžuna, pretože kráčajú najhoršou cestou.

21. Žiadostivosť, hnev a nemravnosť sú tri brány do pekla. Preto sa im treba vyhýbať.

22. Kto sa oslobodí od týchto troch brán temna, kráča najvyššou cestou, Ardžuna, a je to len pre jeho dobro.

23. Nedosiahne dokonalosť a šťastie, nekráča najvyššou cestou ten, kto podlieha svojim žiadostivosťiam a zavrhuje učenia posvätných písom.

24. Pouč sa z posvätných písom a podľa toho konaj na tomto svete.>

XVII. kapitola

1. Ardžuna sa spýtal: < Pouč ma, Krišna, ktorá vlastnosť prevláda u ľudí, ktorí zavrhujú ponaučenia posvätných textov, ale pritom s vierou prinášajú obeť. Konajú pod vlastnosťou svetla, nepokoja alebo temna?>

2. Krišna odvetil: < Hodnota viery závisí od toho, či u ľudí prevažuje vlastnosť svetla, nepokoja alebo temna. Poučím ťa o tom.

3. Každý verí podľa toho, čo u neho prevažuje, ó, Bharatovec. Viera utvára človeka. Čomu verí, taký je.

4. Človek svetla uctieva bytosti božské, človek nepokoja bytosti démonské a človek temna sa obracia k nečistým duchom mŕtvych a podsvetia.

5. Sebeckí a pokryteckí ľudia, hnaní žiadostivosťou a vášňami, v túžbe uspieť sa podrobujú tvrdému pokániu

6. a hlúpo pritom týrajú svoje telo, a tým i mňa, lebo ja v ňom prebývam. Takíto sú v moci síl temna.

7. Trojakého druhu je i potrava, obeť, pokánie a štedrosť, podľa povahy človeka. Poučím ťa o tom.

8. Ľudia svetla majú radi potravu chutnú, nedráždivú, výživnú a jemnú, ktorá prospieva duševnému životu aj rozvoju odvahy, sily, zdravia, spokojnosti a šťastia.

9. Ľudia nepokoja siahajú po horúcej, kyslej, slanej, horkej, ostrej, zvieravej a štipľavej

vej potrave, ktorá im spôsobí útrapy, choroby a smútok.

10. Ľudia temna prijímajú potravu ostrých vôní, nečerstvú, zvetranú, nevýživnú a nečistú.

11. Ľudia svetla sa sústreďujú na činy a obeť, ktoré vykonať treba, a nemyslia pritom na svoj prospech.

12. Ľudia nepokoja, ó, najlepší z Bharatovcov, konajú činy a obeť s myšlienkou na odmenu alebo z pokrytectva.

13. Ľudia temna konajú nezmyselné činy a obeť, neveria prikázaniam, nepodporujú duchovných učiteľov, nedbajú o dobro.

14. Cesta telesného pokánia, ktorá prebieha v oddanosti k Bohu a v úcte k duchovným učiteľom a mudrcom, sa vyznačuje čistotou, úprimnosťou, miernosťou a mravnosťou.

15. Cesta pokánia rečou vychádza z učenia posvätných textov, vyznačuje sa miernosťou slov, pravdivosťou, láskavosťou a milotou.

16. Cesta pokánia myslou sa vyznačuje jasnosťou, miernosťou, vnútorným tichom, sebaovládaním a čistotou myšlienok.

17. Uvedené tri cesty pokánia, konané v plnej dôvere a dôsledne, sú pokániami ľudí svetla.

18. Pokánia konané s cieľom získania prestíže, pôct a verejného uznania sú pokrytecké, nepevné a netrvalé. Sú pokániami ľudí nepokoja.

19. Pokánia konané nerozumne, sebatrýznením alebo so zámerom uškodiť iným sú pokániami ľudí temna.

20. Dar svetla sa dáva bez očakávania odplaty, v správnom čase, na správnom mieste a správnej osobe.

21. Ak sa dar dáva s očakávaním protislužby, váhavo alebo preto, že bude ohodnotený ako zásluha, potom je to dar nepokoja.

22. Dar temna je dávaný v nevhodnom čase, nesprávnej osobe a na nesprávnom mieste, naduto a neúctivo k obdarovanému.

23. Trojica ÓM TAT SAT vyjadruje Najvyššieho Ducha. Ňou boli pradávno ustanovení duchovní učitelia, posvätné texty i obeť.

ÓM TAT SAT - mystické slabiky. ÓM je najdôležitejšia mantra. Pozostáva z hlások AUM, ktoré vyjadrujú najvyššiu zvrchovanosť Ducha vesmíru, alfu a omegu všetkého bytia. TAT znamená „TO“ - nepomenovateľné, najvyššie, večné bytie. SAT je vyjadrením večnej existencie a príčiny - vrcholného dobra.

24. Preto sa pri pokání, daroch a obetiach, podľa učenia posvätných textov, ktoré hlásajú Najvyššieho, vždy prednáša ÓM.

25. So slabikou TAT spájajú obeť, pokánie a štedrosť ľudia, ktorí konajú bez myšlienky na odmenu a ktorých cieľom je len Najvyšší.

26. SAT sa používa pri konaní ušľachtilých činov, pretože vyjadruje dobro a pravé bytie, Ardžuna.

27. SAT vyjadruje aj vytrvalosť v odriekaní, pokání a v štedrosti, označuje tiež činy konané s týmto zámerom.

28. ATSAT vyjadruje všetky činy konané bez viery, či už je to odriekanie, obeť, dar alebo pokánie. Nevedie to k ničomu ani tu, ani na onom svete, Ardžuna.>

XVIII. kapitola

1. Ardžuna povedal: < Chcel by som vedieť, ó, Krišna, čo znamená odriekanie, a proti tomu, čo znamená vzdanie sa.>

2. Krišna odvetil: < Mudrci vedia, že odriekanie znamená nekonať činy vyvolávané žiadostivosťou. Vzdať sa, podľa osvietených, znamená neprisvojovať si plody akýchkoľvek činov.>

3. Niektorí mudrci tvrdia, že čin je zlo, ktorého sa treba vzdať. Iní zasa tvrdia, že netreba zavrhať činy spojené s obeťou, pokáním a štedrosťou.

4. Poviem ti teda, že rozlišujem trojaké vzdanie sa.

5. Činy obeť, štedrosti a pokánia treba konať, nemá sa od nich upúšťať. Obeťou,

štedrosťou a pokáním múdri dospievajú k čistote.

6. Moje pevné rozhodnutie je, Ardžuna, že tieto činy treba konať, ale bez lipnutia na ich plodoch.

7. Vzdať sa dobrého skutku je nesprávne. Je to nevedomosť, vlastnosť temna.

8. Ak sa niekto vzdá dobrého skutku preto, že sa obáva nepríjemností alebo námahy, jeho počínanie je vlastnosťou nepokoja a neprinesie mu dobrý výsledok.

9. U toho kto vykoná dobrý skutok, Ardžuna, a nestará sa, či mu to prinesie prospech, prevážila vlastnosť svetla.

10. U koho prevažuje vlastnosť svetla, ten koná s nadhľadom a bez pochybovačnosti, nemyslí na to, či mu to prinesie úžitok alebo nepríjemnosti.

11. Človek nikdy nie je schopný úplne sa vzdať všetkého, ale kto sa vzdal plodov svojich činov, ten sa skutočne vzdal.

12. Tí, čo sa nevzdali ovocia svojich činov, zožnú po smrti trojaké plody: nechcené, chcené a obojaké. Tieto plody sa však netýkajú ľudí, ktorí sa ich zriekli.

13. Poučím Ťa, ó, mocný, o piatich príčinách činov podľa učenia sánkhji.

14. Sú to: telo, duša, telesné zmysly, ústroje činnosti a osud.

15. Telo, reč i myseľ konajú pôsobením týchto piatich príčin, bez ohľadu na to, či ide o človeka cnostného alebo zvráteného.

16. Zaslepený človek sa však hlúpo domnieva, že činiteľom je on, jeho ja.

17. Človek, ktorý však nie je zaslepený sebeckvom a ktorého nadvedomie nie je zastreté, ten nie je spútaný činmi a nezabíja, ani keby usmrtil všetkých týchto útočníkov.

18. Pohnútkami k činu sú poznanie, poznávané a poznávajúci. Súčasťami činu sú nástroj, vlastný čin a jeho vykonávateľ.

19. Učenie o vlastnostiach prírody hovorí, že poznanie, činiteľ a čin sú trojakého druhu. Vypočuj si o tom poučenie.

20. Ak má poznanie vlastnosť svetla, potom človek vo všetkých rozmanitých bytos-

tiach vníma rovnakú, večnú a spoločnú podstatu.

21. Ak má poznanie vlastnosť nepokoja, potom človek vníma všetky bytosti rozdielne, nerovnako a oddelene od seba.

22. Ak má poznanie vlastnosť temna, potom človek nechápe podstatu bytia, maličkerne lipne na jednotlivostiach, ktoré povyšuje nad všetko ostatné.

23. Čin s vlastnosťou svetla sa koná pokojne, bez nenávisti, bez lipnutia na jeho plodoch.

24. Čin s vlastnosťou nepokoja sa koná s úsilím, s túžbou po odmene alebo zo samolúbosti.

25. Čin s vlastnosťou temna sa koná hlúpo, bez ohľadu na následky, škody, straty a možnosti jeho uskutočnenia.

26. Človek s vlastnosťou svetla koná vytrvalo, rozhodne, nedotýka sa ho úspech ani neúspech, nelipne na výsledku a osobnom úspechu.

27. Človek s vlastnosťou nepokoja postupuje náruživito, s lačnosťou po úspechu, presadzuje sa aj násilím a nečistými spôsobmi, rozrušuje ho radosť alebo smútok z výsledku.

28. Človek s vlastnosťou temna postupuje rozhárané, hrubo, zákerne, nečestne, ľarbavo, násilnícky, velikášsky, ľahko podlieha skleslosti a lenivosti.

29. Vypočuj si, ako vplývajú vlastnosti prírody na nadvedomie a vytrvalosť. Poviem ti, šťastlivec, všetko po poriadku.

30. Nadvedomie s vlastnosťou svetla jasne rozpoznáva, čo je zmysluplný čin a čo nie je, čo sa konať má a čo sa konať nemá, čo človeka ohrozuje a čo nie, čo ho spútava a čo ho oslobodzuje.

31. Nadvedomie s vlastnosťou nepokoja nechápe správne zmysel života, nechápe, čo konať treba a čo netreba.

32. Nadvedomie s vlastnosťou temna chápe všetko zvrátene, zlo nadradzuje nad dobro.

33. Vytrvalosť s vlastnosťou svetla dáva človeku schopnosť dôslednou sebavýchovou ovládnuť dych, zmysly a myseľ.

34. Vytrvalosť s vlastnosťou nepokoja sa prejavuje zachovávaním povinností, ale so zámerom získať ovocie činov, úspech a ukojenie žiadostivosti.
35. Vytrvalosť s vlastnosťou temna nepomáha človeku zbaviť sa strachu, sklúčivosti, pomýlenia, zármutku a otupenosti.
36. A teraz ti poviem, najstatočnejší medzi Bharatovcami, o troch druhoch blaha, o tom, ako človek môže dospieť k šťastiu a ukončiť svoje trápenie.
37. Blaho s vlastnosťou svetla je spočiatku jedovato trpké, ale keď dozrie, chutí ako nektár nesmrteľnosti. Toto blaho sa rodí z poznania pravej podstaty človeka.
38. Blaho s vlastnosťou nepokoja vzniká pôsobením zmyslových predmetov na zmysly. Sprvu chutí ako nápoj nesmrteľnosti, no nakoniec pripomína jed.
39. Blaho s vlastnosťou temna vzniká z nevedomosti, leňošenia a spánku. Od začiatku do konca zastiera človeku jeho pravú podstatu.
40. Vplyvu týchto troch vlastností prírody podliehajú všetky pozemské i božské bytosti.
41. Činy duchovných učiteľov, vládcov, ľudí strednej i najnižšej vrstvy sa líšia podľa tých vlastností prírody, ktoré u nich prevládajú a ktoré určujú prirodzenosť týchto ľudí.
42. Činy duchovných učiteľov sa vyznačujú sebaovládaním, pokojom, čistotou, pokáním, znášateľnosťou, úprimnosťou, nadhľadom a vierou.
43. Činy vládcov sa vyznačujú bodrosťou, vytrvalosťou, chabrosťou, štedrosťou a veľkodušnosťou.
44. Činmi ľudí strednej vrstvy je práca na poli, chov dobytky a obchodovanie. Najhrubšie práce a posluhovanie sú činmi ľudí najnižšej vrstvy.
45. Každý, kto statočne pracuje podľa svojej prirodzenosti, dospeje k dokonalosti. Poviem ti, ako to dosiahne.
46. Ak človek prácou, ktorú vykonáva podľa svojej prirodzenosti, uctieva Pôvodcu všetkých činov, dospeje k dokonalosti.
47. Lepšie je plniť povinnosti podľa svojej prirodzenosti, hoci aj nedokonale, než sa všemožne snažiť plniť povinnosti patriace ľuďom inej prirodzenosti. Kto si plní povinnosti v súlade so svojou prirodzenosťou, vyhne sa zlu.
48. Človek by sa nemal vzdávať činnosti, ktorá mu patrí podľa jeho prirodzenosti, i keď v nej nedosahuje dokonalosť. Tak ako je oheň zastretý dymom, podobne aj všetky činy majú svoje nedostatky, ó, Ardžuna.
49. K vrcholnej dokonalosti presahujúcej následky činov dospeje človek, ktorý duchom na ničom nelipne, ktorý spoznal svoju prirodzenú podstatu, po ničom netúži a zrieka sa pôžitkov.
50. Stručne ti poviem, Ardžuna, ako človek dospeje k vrcholu - k Najvyššiemu Duchu - cestou sebazdokonaľovania.
51. Kto sa stíšil v čistom nadvedomí, kto ovládol seba, vzdal sa ukájania zmyslových túžob, odvrhol každý druh pripútanosti a odporu,
52. kto vyhľadáva samotu, striedmo je, ovláda svoju reč, telo i myseľ, je vytrvalý v seba výchove seba poznáním, ničím nie je spútaný,
53. kto odvrhol sebestvo, násilie, povýšectvo, žiadostivosť, túžbu po majetku a zlosť, nič si neprivlastňuje a má vnútorný mier, ten je hoden splynúť s Duchom.
54. Kto splynul s Duchom a ustálil sa vo svojej čirej podstate, ten už nesmúti ani netúži, rovnako pristupuje ku všetkým bytostiam. Ten ma miluje dokonalou láskou.
55. Keď pochopí, že som a kto som, keď ma v oddanosti pravdivo spozná, vzápätí príde ku mne.
56. Kto sa ku mne utieka, nech už sa zapodieva akoukoľvek činnosťou, omilostím ho a dosiahne môj odveký a večný príbytok.
57. Odovzdaj mi všetky svoje činy, urob si zo mňa najvyšší cieľ, upínaj ku mne všetky svoje myšlienky, venuj sa seba výchove a nadvedomiu.
58. Ak upneš ku mne všetky svoje myšlienky, prekonáš z mojej milosti všetky pre-

kážky. Ak nepočúvneš a podľaheš sebec-
tvu, zahynieš.

59. Ak sa zo sebeckých pohnútok domnie-
vaš, že nemusíš bojovať, mylíš sa, príroda
ŕa k tomu prinúti.

60. Následky tvojich činov, ktoré sa zrodili
z tvojej prirodzenosti, Ardžuna, ŕa prinúti
konať, a to aj proti tvojej vôli.

61. Pán sídli v srdci všetkých bytostí a hý-
be nimi svojou mocou ako kolieskami v sú-
kolí času.

62. Len k nemu sa utiekaj celým svojim by-
tím, ó, Bharatovec, a z jeho milosti dosiah-
neš spásu a večný mier.

63. Zvestoval som ti najskrytejšie pravdy,
dobré nad tým popremýšľaj a potom sa
slobodne rozhodni.

64. Vypočuj si však ešte raz moje najvyššie
a najskrytejšie poučenie, ktoré ti odovzdá-
vam pre tvoje dobro, lebo si mi nadovšetko
drahý.

65. Oddávaj sa mi, uctievaj ma, venuj mi
všetky svoje činy a vždy si ma uvedomuj.
Určite prídeš ku mne, veď si mi drahý.

66. Zanechaj všetko ostatné snaženie a len
ku mne sa utiekaj. Ničím sa netráp, ja ŕa
oslobodím od zla.

67. Avšak pomlč o týchto veciach pred
ľuďmi, ktorí ma hania, nechcú konať poká-
nie, nechcú ani počúvať a odmietajú odda-
nosť.

68. Kto mi je oddaný a odovzdáva toto naj-
vyššie učenie tým, čo ma úprimne hľadajú,
ten určite dospeje ku mne.

69. Na celej zemi niet človeka, ktorého ko-
nanie by mi bolo milšie než toto. Kto tak
koná, ten mi je najmilší.

70. Obeť poznania mi prinesie aj ten, kto
bude hľbať o tomto našom posvätnom roz-
hovore.

71. Aj človek, ktorý si to s dôverou a bez
reptania hoci len vypočuje, uberá sa k slo-
bodnému svetu spravodlivých.

72. Počúval si ma, Ardžuna, veľmi pozor-
ne? Rozptýlil som tvoje chybné názory vy-
plývajúce z nedostatku poznania, ó, synu
šťasteny?>

73. Ardžuna odpovedal: < Ó, Krišna, milos-
tivo si ma vyviedol z omylu, znova som na-
dobudol istotu. Zbavil si ma akýchkoľvek
pochybností. Zachovám sa podľa tvojho
poučenia.>„

74. Sandžaja dokončil: „Taktó som si vypo-
čul tento vynikajúci a úchvatný rozhovor
Pána Vesmíru s ušľachtilým Ardžunom.

75. Z milosti, ktorú mi preukázal básnik
Vjása, som sa dozvedel najvyššie tajom-
stvo, poučenie o sebavýchove, prednesené
samotným Pánom jogy - Krišnom.

76. Vždy, keď si na tento čarovný a oblažu-
júci rozhovor spomeniem, ó, kráľu, zakaž-
dým ma zaplaví veľká radosť.

77. A keď sa mi z pamäti vybaví divuplné
podoby Pána, chvejem sa v úžase, ó, krá-
ľu, a opäť a opäť sa teším.

78. Verím, že tam, kde je Krišna, Pán jogy,
a kde je vojvodca Ardžuna, tam je šťastie,
hojnosť, zdar a dokonalá spravodlivosť.“

Poznámka k prekladu

*Knižka vyšla v roku 1997 vo vydavateľstve
HEVI, s. r. o. Preklad som vydavateľstvu
ponúkol bez nároku na autorský honorár,
pretože už bolo načase, aby tento skvost
svetovej kultúry vyšiel aj v slovenčine.
V češtine som napočítal okolo dvanásť
prekladov tohto diela. Prvý vyšiel v roku
1877 (Čupr F., Bhagavadgíta: Učení staro-
indické).*

*Druhým dôvodom bolo, že v Bhagavadgíte
sa často spomína joga. S tým mali prekla-
datelia zrejme problémy, pretože vystihnúť
zmysel starého textu vyžaduje aj istú prax
v joge. Preto som svoj preklad doplnil po-
známkami z hľadiska mojich skúseností
s jogou. Urobil som to v dobrej viere, ale
vôbec si neprisvojujem právo na neomyl-
nosť. Pokorne a s vd'akou uvítam každú
kritiku, pokiaľ jej pôvodcom je dobrý znalec
sanskritu, a súčasne aj vyspelý jogín.*

Milan Polášek